

A SZEGEDI TÖRVÉNYSZÉK TÖRTÉNETE

IV. RÉSZ

HOMOKI-NAGY MÁRIA - PÉTERVÁRI MÁTÉ - VARGA NORBERT
FEJEZETEK A SZEGEDI TÖRVÉNYSZÉK 150 ÉVES
TÖRTÉNETÉNEK JOGGYAKORLATÁBÓL

FEJEZETEK A SZEGEDI TÖRVÉNYSZÉK
150 ÉVES TÖRTÉNETÉNEK JOGGYAKORLATÁBÓL

HOMOKI-NAGY MÁRIA - PÉTERVÁRI MÁTÉ - VARGA NORBERT

A kiadvány
az Országos Bírósági Hivatal
támogatásával készült.

A SZEGEDI TÖRVÉNYSZÉK TÖRTÉNETE

IV. rész

HOMOKI-NAGY MÁRIA – PÉTERVÁRI MÁTÉ – VARGA NORBERT

FEJEZETEK A SZEGEDI TÖRVÉNYSZÉK 150 ÉVES TÖRTÉNETÉNEK JOGGYAKORLATÁBÓL

**Szeged
2019**

A SZEGEDI TÖRVÉNYSZÉK TÖRTÉNETE

IV. RÉSZ

FEJEZETEK A SZEGEDI TÖRVÉNYSZÉK MAGÁNJOGI GYAKORLATÁBÓL

ÍRTA ÉS SZERKESZTETTE: HOMOKI-NAGY MÁRIA, *tanszékvezető egyetemi tanár*
PÉTERVÁRI MÁTÉ, *egyetemi adjunktus*
VARGA NORBERT, *egyetemi docens*

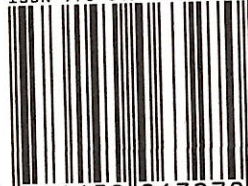
FELELŐS KIADÓ: DR. TÁRKÁNY-SZÜCS BABETT *a Szegedi Törvényszék elnöke*

KÉPEKET KÉSZÍTETTE: PÉTERVÁRI MÁTÉ

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: SZITÁS ISTVÁN

NYOMDA: INNOVARIANT NYOMDAIPARI KFT.

ISBN 978-615-00-6327-0

9 786150 063270

ISBN 978-615-00-6327-0

A kiadvány az Országos Bírószági Hivatal „Ráth György bírósági történelem és hagyományápolás” elnevezésű pályázatának támogatásával valósult meg.

VARGA NORBERT

ÁRDRÁGÍTÓ VISSZAÉLÉSEKKEL KAPCSOLATOS JOGESETEK A SZEGEDI KIRÁLYI TÖRVÉNYSZÉK GYAKORLATÁBÓL

Az árdrágító visszaélések szabályozása

A háborús időszak olyan változásokat eredményezett a gazdaságban és a társadalomban, amelyek kihatással voltak a jogrendszer fejlődésére.¹ A jogszabályok megalkotásának hátterében olyan gazdaságpolitikai megfontolások is álltak, amelyek elsősorban a fogyasztók érdekeit védték, az emberek megélhetését igyekeztek elősegíteni.² A piaci szükségletek kielégítése és a társadalmi igények, a létfenntartáshoz szükséges áruk rendelkezésre bocsátása és a fogyasztók szükségletei jelentős mértékben megváltoztak a világháború következtében. A jog erre a helyzetre reflektálva igyekezett a fogyasztók védelmét biztosítani, az ún. közszükségleti cikkek megvásárlását mindenki számára lehetővé tenni. A tanulmány keretében a Szegedi Kir. Törvényszék gyakorlatából azokat az eseteket kívánom bemutatni, amelyek az ún. árdrágító visszaélésekhez kapcsolódnak. A Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltárának ítéltáblai anyagai között lehet megtalálni azokat az ügyeket, amelyek a Szegedi Kir. Törvényszék, pontosabban a törvényszéken belül felállított uzsorabíróság hatáskörébe tartoztak.³ Az uzsorabíróság gyakorlatának elemzését megelőzően szükséges röviden bemutatni az árdrágítás törvényi szabályozását és az uzsorabíróság eljárását.

A hadviselés következményei és a lakosság szükségleteivel történő visszaélések számának növekedése következtében a kormány a háború esetére szóló kivételes intézkedésről alkotott törvényekben (1912:LXIII. tc.; 1914:L. tc.) kapott felhatalmazás alapján megtette a szükséges lépéseket az árak és a haszonkulcs maximalizálása érdekében.⁴

A szabályozás első lépése volt a gabona és a liszt legmagasabb árának megállapítása, amelyet a 8682/1914. M. E. rendelet határozott meg. Az ármaximalizálás mellett szükségesnek mutatkozott a közszükségleti cikkek forgalmazása körüli visszaélésekkel szembeni fellépés is. Ezért hozták létre a 3678/1917. M. E. rendeletben az árvizsgáló bizottságokat és az Országos Központi Árvizsgáló Bizottságot, aminek a hatásköre a tájékoztató árak megjelölése volt.⁵

Ezt követően újabb jogi megoldást kellett keresni arra vonatkozóan, hogy az életszükségleti és a közszükségleti cikkek forgalomba hozatalát és fogyasztását hatékonyan szabályozzák. A büntetőjogi szankciók alkalmazása és egyben szigorítása jelentette a megoldást, mindamellett, hogy a kormány gazdaságigazgatási intézkedéseket is bevezetett. A büntetőjogi szankciókat az 1916. évi IX. tc. tartalmazta, amelyek a közellátás védelmét szolgálták.⁶

Megállapítható, hogy a világháború a termelés vonatkozásában is megrázkódtatást jelentett, hiszen gazdasági bizonytalanságot okozott, sőt a háború utáni áruhiány, valamint a háborús kötött gazdálkodás maradványai a spekulációknak adtak teret. Az árdrágító visszaélésekről szóló 1920. évi XV. tc. büntetőjogi szempontból igyekezett a helyzetet átfogóan megreformálni, amelyhez kapcsolódó törvényszéki jogesetek ismertetésére kerül sor.⁷

Az 1920. évi XV. törvénycikk 1. §-a az árdrágító visszaélések nyolc tényállását sorolta fel, amelyek a következők: az ártúllépés, az áruuzsora, a munkabéruszsora, az árdrágító üzérkedés, az áruelevonás, az árucsempészet, a közszükségleti cikkek eladásának megtagadása és az előző cselekmények elkövetésére történő felhívás, ajánlkozás, összebeszélés vagy egyesülés. A felsorolt tényállások elkövetői vétséget valósítottak meg, amelyeket három súlyos esetben büntetné minősített át az 1921. évi XXVI. tc. 8. §-a. A kilencedik tényállást a törvény 3. § 3. bekezdése tartalmazta, ami nem volt más, mint az ármegállapító hatóság tévedésbe ejtése végett hamis vagy hamisított adatokat tartalmazó okirat használata, ami büntettnek minősült. A tízedik tényállást a törvény 4. §-a határozta meg, ami az üzem vagy vállalat tulajdonosa, vagy a megbízó által felügyelet vagy ellenőrzés körül elkövetett mulasztást foglalta magába, ami szintén vétségnek minősült.⁸

A törvény által felsorolt tényállások elkövetési tárgya a közszükségleti cikk volt. A törvény által biztosítani szeretnék volna a jogalkotók, hogy a tisztességes üzleti forgalom által mindenki számára elérhető legyen a közszükségleti cikkek megszerzése és használata. Finkey Ferenc kijelentette, hogy a „világháborúnak kellett közbejönni, hogy a gazdasági szabadság eme túlhajtott értelmezése, a megszorult szegény ember „kizsákmányolása”, az uzsora tekintetében a tisztességes, emberies felfogás diadalmaskodjék. Ezt a megváltozott közfelfogást jutatta érvényre a törvény „midőn szigorú büntetés alá helyezi az „árdrágítás”-nak lehetőleg minden alakját s az igazság vasvesszőjével sújt le a lelketlen uzsorások különböző csoportjaira, akik rút haszonlesésből képesek a gazdasági összeomlás, az általános szerencsétlenség idején aljas gazdasági vágyból beletaszítani a kevésbé élelmes, vagy túlbecsületes embertársaikat az éhség, a lerongyolódás, az anyagi tönkrejutás s az ebből folyó fokozatos erkölcsi le- és elzüllés örvényébe, míg ők maguk, az ügyes manipulációkkal szerzett millióikon lucullusi életet élnek s tobzódnak a pazarlásban és fényűzésben.”⁹

Meg kell tehát határozni, hogy mi minősült közszükségleti cikknek, amelyet maga a törvény nem definiált. A bírói gyakorlat dolgozta ki a közszükségleti cikk fogalmát, amelyre utalást a később bemutatott jogesetekben is találunk. A Kúria a B. II. 272/1934. sz. ítéletében megállapította a gépszőnyegek és végvásznak ára kapcsán indított eljárásban, hogy „a közszükségleti cikk [...] olyan árú, amelyet - miként azt a kir. Kuria hasonló esetben B. II. 2/1921. számú elvi jelentőségű határozatában kimondta, - minden a kultúra általános színvonalán álló ember az élet rendes körülményei között, tekintet nélkül társadalmi állásra, műveltségre és vagyoni viszonyaira, használhat.”¹⁰

A Kúria ítéletében két fontos megállapítást tett, amelyek közül az első a közszükségleti cikk fogalma, ahogy azt előbb idéztük, míg a másik, hogy az árdrágító visszaélés vétsége ügyletkötés nélkül már a követeléssel befejezett stádiumba kerül. Ez azt jelentette, hogy a követelés fogalmát kimerítette már pusztán az a kijelentés, hogy az eladó a cikk árát a megengedettnél magasabb áron határozta meg.

A Kúria igen tágan fogalmazta meg a közszükségleti cikkek fogalmát, ami a kereskedelem szempontjából különös jelentőséggel bírt. A törvény ilyen irányú magyarázata a kartelljog viszonylatában is releváns volt, különösen a gazdasági versenyt szabályozó 1931. évi XX. tc. 6. §-ára nézve, mert a kartellek többsége olyan árucikkre vonatkozott, ami közszükségleti cikknek minősült.¹¹ Ha valamely a törvény hatálya alá tartozó kartell a közgazdaság és a közjó érdekeit veszélyeztette, különösen „az áralakulást a fogyasztóközösségnek vagy a termelőknek vagy a szakmabeli vagy más vállalkozóknak hátrányára a gazdasági helyzet által meg nem okolt módon szabályozza, közszükségleti cikkekre vonatkoztatva az árdrágító visszaélés vétségének tényálladási elemeit meríti ki. Ez azért is jelentős, mert a kartelkérdés elsősorban árkérdés”.¹² A kartelltörvény alapján a vizsgálatok többsége is árkérdésben indult.¹³

A Kúria fentebbi megállapításának másik következménye, hogy egyoldalú ármegszabás, illetve árközlés már ügyletkötés nélkül is befejezett cselekménynek minősült. A Kúria joggyakorlata elősegítette a tisztességes árpolitikát, amelyet a szabott árak rendszere jelentett, ami sok esetben kartellnek minősült, hiszen az egy szakmához kapcsolódóan keresztülvitt szabott árra vonatkozó megegyezés nem más, mint ár és kondíció kartell. A szabott árak rendszere a korabeli gazdasági viszonyok között tisztességes kereskedelmi magatartásnak minősült. „Így az árkartelleknek ez a faja, ha az árat reálisan szabják meg, kívánatos jelenség és biztosítja a kereskedelmet az árdrágítás vádjá ellen.”¹⁴

A kereskedő általában magasabb árat kért, mint amit elérni akart, így e cselekmény már a tisztességtelen versenycselekmény határán mozgott. Abban az esetben, ha az ár feltűnően túlzott volt és közszükségleti cikkre vonatkozott, akkor már árdrágító visszaélésről beszélhettünk.¹⁵

Az összes tényállás szándékos cselekmény volt, kivéve a 4. §-ba foglalt mulasztást. A nyereszkedési célzat kifejezetten meg is jelent a törvény rendelkezései között az 1. § 1., 5. és 6. pontjaiban felsorolt cselekmények kapcsán, hiszen a nagy nyereség miatt veszélyesek igazán ezek a cselekmények a társadalomra. A bírói gyakorlat dolgozta ki, hogy ez mit is takar. „A kifejezés maga jelzi, hogy itt nagy haszonra, a meggazdagodásra való törekvés értendő, ami azonban nem mindig az aránytalanul magas, jogtalan bevételt jelenti, hanem ide esik a talán szerényebb, de nem jogtalanul szedett haszon is, ha ez az esetek (a bevétel) nagy száma folytán egészében véve mégis nagy hasznót, állandó jogtalan nyereséget jelent.”¹⁶

Atörvény 1. §-ában felsorolt vétségek kísérlete is büntetendő volt, nem csak a befejezett bűncselekmény. A befejezés minden tényálladékban rögzített cselekmény esetében más mozzanattal következett be. A valóságos haszon vagy nyereség bekövetkezése nem volt előfeltétele a befejezésnek. Az 1-7. pontban elkövetett cselekmények külön-külön tényállásnak minősültek, amelyek közül egynek többször, vagy többnek elkövetése bűnhalmazatnak minősült.¹⁷

Az uzsorabíróságok felállítása

Az árdrágító visszaélések törvényi szabályozása az igazságszolgáltatási szervezet kapcsán is változást hozott, hiszen felállításra kerültek az ún. uzsorabíróságok.¹⁸ Az uzsorabíróságokat minden királyi törvényszéken létre kellett hozni, amelynek büntető hatásköre volt. Ezen felül azoknál a járásbíróságoknál is, amelyeknél az árdrágító visszaélések száma jelentős volt. Ezeket a járásbíróságokat az illetékes ítélőtábla elnöke határozta meg. A törvényszékek mellett felállított uzsorabíróságok hatásköre kiterjedt az árdrágító visszaélések büntette tekintetében az egész törvényszék területére kivéve, ha egy járásbíróság mellett uzsorabíróságot hoztak létre. Az árdrágító visszaélések vétsége esetében az uzsorabíróság hatáskörébe annak a járásbíróságnak a területén elkövetett bűncselekmények tartoztak, amelyek területe a törvényszék kerületéhez tartozott. A járásbíróságoknál létrehozott uzsorabíróságok hatósága a járásbíróság, vagy néhány szomszédos járásbíróság területére terjedt ki.

Az uzsorabíróságok társasbíróságként jártak el, ami három főt jelentett. A tanács elnöke és egy tagja ítélőbíró volt, míg a tanács harmadik tagja az őstermelés, vagy az ipar és a kereskedelem képviselői (ülönkök) közül került ki. Az uzsorabíróság elnökét, az elnök helyettesét és a bírói tagokat az ítélőtábla elnöke határozta meg. A közvádló

feladatát ellátó személyt a királyi főügyész a kerületéhez tartozó ügyészségek tagjai közül jelölte ki. Az ülnökök személyére a kereskedelmi - és iparkamara tett javaslatot és

59. Az árdrágítások elleni fellépésre történő figyelemfelhívás

Az uzsorabíróságok előtti eljárás során az 1896:XXXIII. tc. (továbbiakban: Bp.) rendelkezéseit kellett alkalmazni. Az eljárás tárgya csak az 1920:XV. törvénycikkbe ütköző bűncselekmény lehetett. Az illetékességet az elkövetés helye határozta meg. Az eljárás során sem vizsgálatnak, sem pedig alakszerű nyomozási eljárásnak nem volt helye. Az ügyészség gyakorolta a vizsgálóbíró megillető jogokat és intézkedései ellen perorvoslatot nem lehetett benyújtani. Az eljárás során szakkérdés merült fel, akkor a szakértő véleményét lehetőleg még a nyomozás során be kellett szerezni. A szükséges információk begyűjtését követően az ügyészség vádindítványt nyújtott be az uzsorabíróság elnökéhez, amelyet a terhelttel is közölni kellett.¹⁹

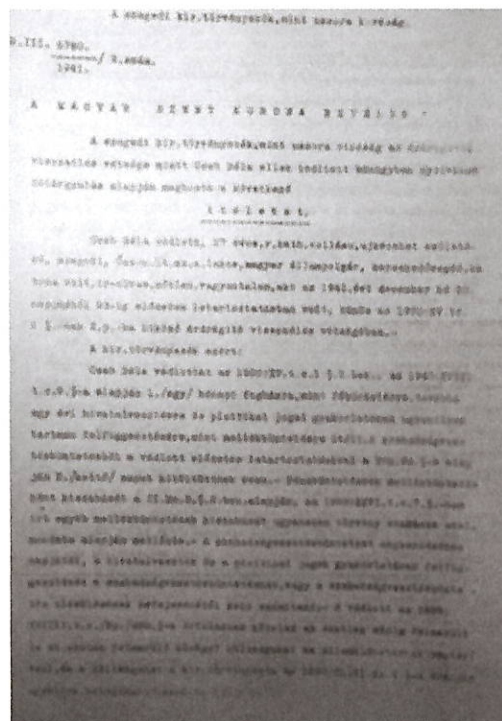
állította össze a neveket tartalmazó jegyzéket. E listán azok a férfiak szerepelhettek, akik az adott uzsorabíróság székhelyén laktak, magyar állampolgárok voltak, 26. életévüket betöltötték, nem álltak atyai hatalom, gyámság, gondnokság vagy csődeljárás alatt, nem álltak szabadságvesztés-büntetés végrehajtása, vagy hivatalvesztést, vagy politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését kimondó ítélet hatálya alatt. Feltétel volt az is, hogy az illetőt nem vonták felelősségre az 1920:XV. tc. vagy az 196:IX. tc. megsértése végett. Az ülnöki jelölést visszautasítani nem lehetett, de felmentést kérhetett a jelölt. Az ülnöknek a kijelölt napon meg kellett jelenni a bíróságon és esküt kellett tenni. A feladatának ellátásáért fizetést nem kapott.

60. A uzsoratörvény módosítását sürgetik a kereskedők

A tárgyalást a Bp. XVIII. fejezetében foglalt rendelkezések alapján kellett lefolytatni. A terhelt védőt választhatott. Kötelező volt a védő igénybevétele, ha büntett miatt indult eljárás. A vádindítványt fel kellett olvasni a tárgyaláson. A terhelthez a bíróság tagjai kérdéseket intézhettek. A bíróság ítélete ellen csupán semmisségi panaszt lehetett benyújtani azon az alapon, ha az uzsorabíróság ténymegállapítása ellentétben állt az iratok tartalmával a Bp. 385. §-ában meghatározott esetekben, továbbá a büntetés és a vagyoni elégtétel súlyosbítása vagy enyhítése végett. A semmisségi panaszt a Kúria bírálta el a felterjesztéstől számított 30 napon belül. A Kúria eljárása során a ténymegállapítást helyesbíthette és a Bp. 387. §-ának rendelkezése alapján a törvénynek megfelelő határozatot hozhatott. A bíróság meg is semmisíthette az ítéletet és a bizonyítás kiegészítését rendelhette el a Bp. 406. §-a alapján. A Kúria új eljárást is elrendelhetett.

A Szegedi Kir. Törvényszék, mint uzsorabíróság az árdragító visszaélés (áruuzsora) vétsége miatt Cseh Béla ellen indított büntetőeljárásban a következő ítéletet hozta. Cseh Béla vádlott 1941. december 20 és 23 között előzetes letartóztatásban volt. A bíróság bűnösnek találta az 1920:XV. tc. 1. §-nak 2. pontjába ütközőző árdragító visszaélés vétségében.

**61. A Szegedi Kir. Törvényszék
6780/1941/2. számú ítélete**

Árdragítás karácsonykor

A törvényszék ezért Cseh Béla vádlottat az 1920:XV. tc. 1. §. 2. bekezdése és az 1940:XVIII. tc. 9. §-a alapján egy hónapi fogházra, mint főbüntetésre, továbbá egy évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére ítélte. A szabadságvesztés büntetésből a vádlott előzetes letartóztatásával a Btk. 94. §-a alapján kettő napot letöltött. A vádlott az 1896:XXXIII. tc. (Bp.) 480. §-a értelmében köteles lett volna a felmerült bűnügyi költségeket az államkincstárnak megfizetni. A törvényszék a bűnjelként kezelt és elárverezni rendelt fenyőfa eladási árának elkobzását az 1878:V. tc. (Btk.) 61. §-a alapján elrendelte és az ítélet jogerőre emelkedése után a ügyészségnek megküldte. A törvényszék elrendelte, hogy az ítélet jogerőre emelkedése után a Bp. 494. §-a alapján a

vádlott erkölcsi és vagyoni bizonyítványát, valamint a költségjegyzéket az ügyészségnek, a Bp. 330. §-a alapján a mellékbüntetés nyilvántartása végett Szeged sz. kir. város polgármesterének és központi választmányának bemutatása.

Cseh Béla vádlott főtárgyaláson tett vallomása, az ismertetett erkölcsi-vagyoni adatok alapján a következő tényállást állapította meg. A vádlott fenyőfa (karácsonyfa) viszonteladójaként 1941. december 18-án, Szegeden a Horváth Testvérek cégtől 25 pengőért vásárolt két lényegében egyforma minőségű négy méter magas fenyőfát és azt a szegedi karácsonyfa piacon más fákkal együtt árusította. Naponta egy-egy pengő helypénzt fizetett. Az említett két fenyőfa közül az egyiket az algyői óvoda részére eladta 14 pengőért, a megmaradt ugyanakkora és azonos minőségű fáért az érdeklődő vevőktől 20 pengő vételárat kért. „Ilyen tényállás mellett ha vádlott a 2. napi helypénzt kizárólag az említett 2. drb. fa után fizette volna, akkor a 2 P. helypénzzel együtt a 2 drb. fenyőára összkiadása 27 P. volt”.²⁰

62. Két testvér a karácsonyfa előtt, 1930 körül

Ilyen beszerzési ár mellett az volt a kérdés, hogy vádlott milyen árat kérhetett volna egy fa után. „Tekintettel arra, hogy a fenyőfa legmagasabb árát hatóságilag nem állapították meg. Kétségtelen, hogy a karácsonyfa idénycikk lévén, annak eladási ára megállapításánál nem lehet a kereskedelmi életben általában szokásos 10-12 %-os haszonkulcsot irányadónak tekinteni, hanem figyelemmel az ily cikk árusításánál felmerülő nagyobb rizikóra 40 %-ot lehet, mint méltányos hasznót kalkulációba venni, mint olyan hasznót, amely az ily ügyleteknél megengedhető.”²¹

A 40 %-os haszonkulcs mellett a 13 pengő 50 fillér beszerzési ár után az öt pengő 40 fillért lett volna a megengedett összeg. Ezzel szemben a vádlott egy fáért 20 pengőt kért, tehát hat pengő 50 fillér haszonnal kalkulált árat követelt egy fáért, ami a méltányosnak ítélt legnagyobb hasznót is meghaladta.

Erre tekintettel a törvényszék úgy ítélte, hogy amikor vádlott beszerzési ár mellett egy fáért 20 pengőt követelt, akkor az a méltányos hasznót meghaladó nyereséget jelentett, így cselekményével az 1920:XV. tc. 1. § 2. pontban meghatározott áruuzsora vétségét megvalósította.

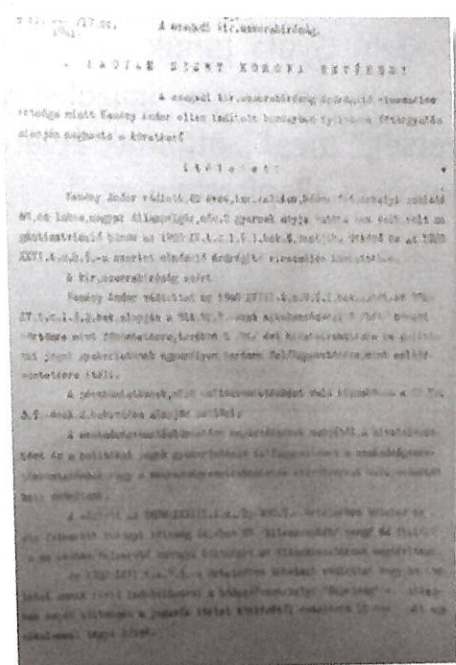
A bíróság szerint a „karácsonyfa ugyanis, mint a nép széles rétegei által használt cikk az 1920:XV. tc. alkalmazása szempontjából feltétlenül közszükségleti cikknek tekintendő.”²²

A büntetés mértékének kiszabásánál a törvényszék súlyosító körülményt nem talált, enyhítő körülményként értékelte azonban a büntetlen előéletet és a beismerést, amelyre tekintettel szabta ki a vádlott alanyi bűnössége fokával és cselekménye tárgyi súlyával arányban álló fogházbüntetést. A törvényszék nem fogadta el a vádlott védekezését, „hogyan az egyik karácsonyfát 14 P.-ért adta el, joga volt a másik fáért a méltányos hasznát is magában foglaló 20 P. vételárát követelni, mert az igényelhető legmagasabb 40 %-os hasznát összege a 13 pengő 50 fillér beszerzési ár után 5 P. 40 fillér tesz ki, melynek felszámítása mellett vádlottnak ténykedése után meg volt a kellő haszna, amelyen túl követelt vételár már kimeríti az áruzsora tényálladási elemeit.”²³ Az ügyész súlyosbítás és egyéb mellékbüntetés kiszabása végett, míg a vádlott a bűnösség megállapítása és a büntetés enyhítése végett semmisségi panaszt nyújtott be a Szegedi Kir. Ítéltáblához.²⁴

A Szegedi Kir. Ítéltábla a semmisségi panaszokat elutasította, mert a törvényszék ítéletében a cselekmény minősítésénél az 1920:XV. tc. 1. § mellett annak 1. bekezdését, a büntetés kiszabásánál pedig az 1940:XVIII tc. 9. §-a 1. bekezdés 1. tételét helyesen hivatkozta. A vádlott védekezéséből kiderült, hogy a bűnösség megállapítása miatt bejelentett semmisségi panaszát azzal indokolta, hogy a 20 pengőért eladott egy darab karácsonyfa áránál a törvényszék tévesen ismerte fel a méltányos hasznát is meghaladó nyereséget, „amennyiben ő 2 db. karácsonyfát 25 P.-ért vett és a kettőért összesen 34 P.-vételárát kapott, ez pedig a 2 P. helypénz kiadása leszámításával a megengedettnek vett 40% hasznát nem haladja meg.”²⁵

Az ítéltábla azonban a vádlottnak ezt a védekezését nem fogadta el, mert a bírói gyakorlat ezt az árpolitikát nem ismerte el jogosnak, és arra az álláspontra helyezkedett, hogy a haszon nagyságát minden egyes árusított közszükségleti cikknél külön-külön kell vizsgálni, és megállapítani azt, hogy a nyereség még az elfogadható mértéken belül volt-e vagy sem.

Az olyan közszükségleti cikknél, amelyeknek legmagasabb árát egy központi hatóság nem határozta meg, ahogy ez a jelen esetben is történt, a kereskedőnek kellett volna az eladási árát megállapítani és pedig úgy, hogy az méltányos hasznát meghaladó nyereséget ne foglaljon magába. Ezt az ármegállapítást azonban nem lehetett olyan formában kivitelezni, hogy az egyik árunál a nyereség a méltányos haszon alatt, míg a másiknál pedig a méltányos haszon felett lesz.

**63. A Szegedi Kir. Törvényszék
6108/1941/17. sz. ítélete**

Az ítéeltábla megállapította, hogy a törvényszék helyesen ismerte fel azt, hogy a vádlott eladásával 40 %-ot is meghaladó, tehát a méltányos hasznon felüli nyereséget ért el, „ez a cselekvősege pedig kétségtelenül kimeríti a vádbeli bűncselekmény összes ismérveit, következésképp az elsőbíróság törvénysértés nélkül állapította meg a vádlott bűnösségét.”²⁶

A bűnösségi körülmények mérlegelése alapján a bíróság úgy találta, hogy a Btk. 92. § alkalmazásának törvényes feltételei hiányoztak, a kiszabott büntetés pedig a vádlott alanyi és tárgyi bűnösségével megfelelő arányban állt, amelynek következtében a büntetés súlyosbítása, vagy enyhítése nem indokolt. Az alaptalan semmisségi panaszokat a bíróság elutasította.²⁷

Árdrágító üzérkedés pasztörizált teavajjal

A szegedi uzsorabíróság árdrágító visszaélés vétsége miatt Kemény Andor ellen indított büntetőügyben a következő ítéletet hozta. Kemény Andor bűnös az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdés 4. pontjába ütköző és az 1920:XXVI. tc. 8. §-a szerint minősülő árdrágító visszaélés (árdrágító üzérkedés) büntetéseben. Az uzsorabíróság ezért Kemény Andor vádlottat az 1940:XVIII. tc. 9. §. 1. bekezdés 2. pontja és az 1920:XV. tc. 1. §. 2. bekezdése alapján, a Btk. 92. §-ának alkalmazásával hét hónapi börtönre, mint főbüntetésre, továbbá öt évi hivatalvesztésre és a politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre ítélte. A bíróság az 1920:XXVI. tc. 7. §-a értelmében kötelezte vádlottat, hogy az ítéletet annak rövid indokolásával a hódmezővásárhelyi „Népujság” c. napilapban saját költségén a jogerős ítélet közzétételétől számított 15 nap alatt egy alkalommal közzétegye. A rendőrség a hódmezővásárhelyi kapitányságnál letétként kezelt 10 kg vaj eladását, valamint 54 pengő bűnjelvény elkobzását a Btk. 61. §-a alapján elrendelte és az ítéletet jogerőre emelkedése után az ügyészségnek megküldte. Az ügyvédi díj fejében a Bp. 485. §-a alapján dr. Márton József ügyvéd védő részére Kemény Andor vádlott terhére 150 pengőt állapított meg a bíróság.

Az uzsorabíróság Kemény Andor vádlott főtárgyaláson tett vallomása és a hódmezővásárhelyi rendőrség 1941. szeptember 26-án kelt jelentésébe foglalt nyomozati

vallomása, továbbá Györgyi Bálintné, Ainsfeld János és Klein Gyula tanúk vallomása és a Hódmezővásárhelyen 1941. december 4. napján kelt „kivonatos igazolvány”, valamint az 1942. február 16. napján kelt „Baross Szövetség” megbízottjának átvételi elismervényében foglaltak alapján tényállásként a következőket állapította meg.²⁸

Kemény Andor vádlott mint magántisztviselő 1941 tavaszától Hódmezővásárhelyről Orosházára gabonavásárlás miatt rendszeresen átjárt motorkerékpáron. Ilyen útjai alkalmával, részben ismert, részben ismeretlen piaci árus asszonyoktól 5-6 kg, tételenként 10 dkg-os csomagolásban pasztörizált teavaját vásárolt 42-46-54 filléres áron és azt Hódmezővásárhelyen ismerőseinek, barátainak 10 dkg-ként 59 fillérért árusította. A vételár és az eladási ár közötti különbözetet benzinköltség címen kívánta elszámolni.

64. Pasztörizált teavaj korabeli csomagolása

Amikor az állását elvesztette, 1941 augusztusában és szeptemberében, közelebből meg nem határozható időpontban, hetenként továbbra is átjárt Orosházára és környékére vajért, „s ilyen útja alkalmával, 1941. év szeptember hó 25. napján 10 kg. 10 dg-os csomagolásban vaját hozott magával Orosházáról, amikor Hódmezővásárhely határában a detektívek elfogták és a vaját tőle elkobozták.”²⁹

Vádlott azzal védekezett a nyomozás során, hogy a vajjal nem üzérkedett, hanem azt csupán ismerőseinek és „jóbarátainak” kérésére és megbízásából hozta, így abból haszna nem származott.

„Az 1920:XV. t.c. alkalmazása szempontjából a vaj, mint a nép széles rétegei által élelmezési célra használt cikk, közszükségleti cikket képez melynek árát az Árellenőrzés Orsz. Kormánybiztosa a Budapesti Közlöny 1941. évi július hó 17-iki 160. számában közzétett 120.000/1941. A.K. rendeletével szabályozta. E rendelet 77. §. 1. bek. értelmében a pasztörizált teavaj adagolva, miként ezt a vádlott árusította kg.-ként legmagasabb ára 5 P.90 f. amely sem csomagolás, sem más címen nem növelhető.”³⁰

A tényállás szerint a vádlott hónapokon át a pasztörizált teavaját 5-10 kg-os és 10 dkg-os csomagolásban 42-46 és 54 fillérért a piacon összevásárolta iparengedély nélkül.

Az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdés 4. pontjába ütköző árdragító visszaélés már azáltal is megvalósult, ha valaki közszükségleti cikk rendes forgalmi díjában jogosulatlanul és feleslegesen „beékelődik és ezáltal az illető közszükségleti cikk ára nem szükséges közbenső kereskedéssel megdrágul.”³¹

Györgyi Bálintné tanú vallomása szerint a vádlott a vaját minden esetben a piacon 10 dkg-ként 42-46 fillérért vásárolta. A vádlott maga is beismerte, hogy a 42-46-54 filléres áron vett vaját 59 fillérért adta ismerőseinek és a különbözetet a motorkerékpár benzin-költségének fedezésére fordította. „Azáltal tehát, hogy vádlott feleslegesen és jogtalanul, az az iparengedély nélkül a termelő és a fogyasztó között furakodott és a 10 dkg vaj árát 42-46-54 fillérről 59 fillérre drágította, azzal megvalósította az 1920:évi XV. tc. 1. §. 1. bek. 4. pontjába ütköző árdragító visszaélés tényálladási elemeit.”³²

Nem releváns, hogy vádlott csak az utazás benzinköltségeit kívánta fedezni, mert az árdragító cselekmény megvalósításánál közömbös volt, hogy a vádlott cselekményével milyen mértékű haszonra tett szert. Elegendő volt, ha közbeeső kereskedése által az áru drágábban került a fogyasztókhoz. A bírói gyakorlat értelmében akkor is megvalósult már az üzérkedés, ha maga az árdragítás nem is következett be, de annak veszélye fennállt.

Az uzsorabíróság a vádlott cselekményét az 1920:XXVI. tc. 8. §-a alapján büntettnek minősítette, mert a vádlott a tényállás szerint hónapokon át hetenként 3-4 alkalommal minden esetben 4-5-10 kg vaját vásárolt és szállított Hódmezővásárhelyre ismerőseinek, amiből kétségtelenül következik, hogy a vádlott cselekményét ismétlési szándékkal, jövedelmének fokozása céljából végezte.

A büntetés mértékének kiszabásánál súlyosító körülményként értékelte a bíróság, hogy a vádlott cselekményét háborús időszakban követte el, továbbá azt, hogy büntetett előéletű volt. Enyhítő körülményként értékelte azonban családos állapotát. A körülményekre tekintettel a bíróság alkalmazta a Btk. 92. §-át és a vádlottat alanyi bűnössége fokával és cselekménye tárgyi súlyával arányban börtönbüntetésre ítélte. A pénzbüntetés kiszabását a bíróság mellőzte, mert a vádlottnak nem volt jövedelme. Az 1920:XXVI. tc. 7. §-ban rögzített mellékbüntetések közül egyedül a hírlapi közzétételt alkalmazta a bíróság, mert az „árdragítások nagy elterjedésére tekintettel azt elrettentésül szükségesnek találta.”³³

A Szegedi Kir. Ítéltábla árdragító visszaélés büntette miatt Kemény Andor ellen folyamatba tett büntetőügyben a törvényszék 1942. szeptember 17-én B.III.6108/1941/17. szám alatt hozott ítéletet, amellyel kapcsolatban az ügyész és a védő részéről bejelentett és ez utóbbi által írásban is megindokolt semmiségi panasz folytán a következő ítéletet hozta.

Az ítélőtábla az uzsorabíróság ítéletének a főbüntetés kiszabásáról szóló rendelkező részét a semmisségi panasz alapján, a 7070/1941. M.E. sz. rendelet 5. §-ának második bekezdésében foglalt semmisségi okokra hivatkozva megsemmisítette, továbbá a vádlott főbüntetését az uzsorabíróság által megemlített törvényhelyek alapján egy évi börtönbüntetésben állapította meg. A mellékbüntetés kiszabásáról szóló rendelkező részt, amellyel a vádlottat az ítéletnek a hódmezővásárhelyi „Népujság” című lapban leendő közzétételére kötelezték, a vádlott és a védő semmisségi panasa alapján, a 7070/1941. M.E. sz. rendelet 5. §-ának második bekezdésében foglalt semmisségi okra tekintettel szintén megsemmisítette a bíróság és a mellékbüntetés kiszabását mellőzte. A bejelentett egyéb semmisségi panaszokat az ítélőtábla elutasította. Az ügyész a Btk. 92. §-ának alkalmazása miatt és a büntetés súlyosítása végett, a vádlott és védője pedig a Bp. 385. §-ának 1. a) pontja alapján a bűnösség megállapítása miatt, továbbá a büntetés enyhítése végett nyújtotta be a semmisségi panaszt.

A védelem jogorvoslatát írásban is megindokolta és az anyagi jogszabálysértést abban vélte felfedezni, hogy a vádlott a vajat csupán maximális áron árusította, amelynek következtében bűncselekményt nem követett el, másrészt cselekedetét nem lehetett szükségtelen közbenső kereskedelemnek sem minősíteni, „mert azt oly megengedett tevékenységnek kell tekinteni, amelynek célja csupán az volt, hogy az árut a termelőtől a fogyasztóhoz eljuttassa. Vitatta a védelem ezen felül még azt is, hogy a vádlott cselekménye az üzletszerűség fogalmát kimerítené.”³⁴

Az ítélőtábla a vádlott és a védő részéről a bűnösség megállapítása és a bűncselekmény minősítése tekintetében előterjesztett semmisségi panaszokat alaptalanoknak találta és azokat a Bp. 36. §-ának első bekezdése értelmében elutasította. Elfogadta az uzsorabíróság ítéletében megállapított körülményeket és hiánytalanul felismerte az árdrágító üzérkedés összes tényállási elemeit.

A bíróság véleménye szerint „nem volt szükség ugyanis arra, hogy a termelők által közvetlenül, és pedig részben a piacon is árusított vajnak a fogyasztókhoz leendő eljuttatása végett, a vádlott magát közbeékelje, annál kevésbé, mert a vádlott sem olyan kis, sem pedig oly nagykereskedőnek nem tekinthető, akinek e cikkel való kereskedés hivatásához tartozna.”³⁵ E szükségtelen közbenső tevékenységével a vaj árát tíz dkg-ként minimum öt fillérrel drágította, amelynek következtében megvalósította az árdrágító üzérkedést. Közömbös az ítélőtábla megítélése szerint, hogy a vádlott a maximális árat túllépte-e, vagy sem, mert a bűncselekménynek az nem képezte tényállási elemét.

Megállapította az ítélőtábla azt is a peradatokból, hogy a vádlott nem pasztörizált teavajat vásárolt és árusított, hanem, - amint az az 1942. február 12-én kelt 8080/1942. bűn. számú rendőri jelentéséből, valamint Györgyi Bálintné tanú vallomásából is kiderült – a falusi kistermelők által készített centrifugált vaját vásárolt, amelynek megengedett legmagasabb ára a 120.000/1941. Á.K. számú rendelet 77. §. szerint 5 pengő 50 fillér volt.

A vádlott a hatóság által megszabott legmagasabb árat is túllépte, amikor a vaját 5 pengő 90 filléres áron árusította, amelynek következtében cselekménye az 1920:XV. tc. 1. § 1. bekezdésének 1. pontjába foglalt ártúllépés fogalmi körét kimerítette.

A közvád a vádlott terhére perorvoslatot nem jelentett be és az ítélet tényállását sem támadta meg, amelynek következtében a Bp. 387. §-ának rendelkezése kizárta, hogy az ítélőtábla akár a bűncselekmény minősítését, akár pedig a tényállást a vádlott terhére megváltoztassa. A vádlott bűnösségének és büntetésének megállapítása ezek szerint megfelelt az anyagi jog szabályainak.

A vádlott cselekedete az üzletszerű árdrágítás összes tényállási elemét magában foglalta, mert az árdrágító tevékenységet hosszabb időn át, ismételve, keresetforrásként folytatta. Közömbös volt azonban, hogy az elérni szándékolt jogtalan vagyoni nyereséget valóban megszerezte-e, avagy sem.

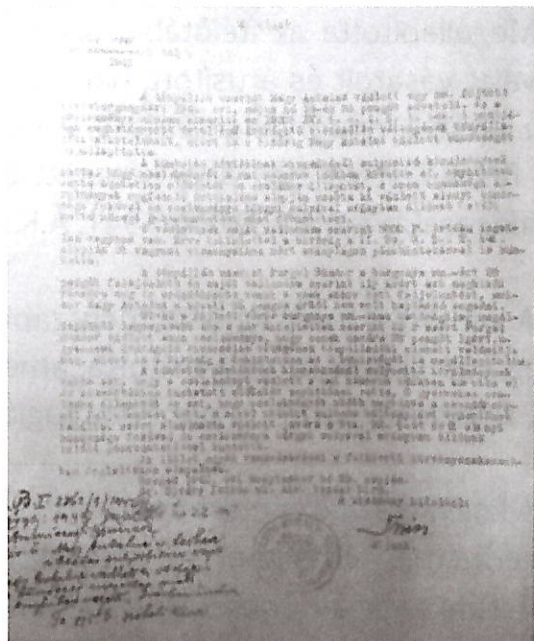
A bűnösségi körülmények mérlegelése mellett az ítélőtábla úgy döntött, hogy az uzsorabíróság által megállapított börtönbüntetés mértéke túl enyhe és a vádlott alanyi és tárgyi bűnösségével nem áll arányban, ezért a vádlott börtönbüntetését megfelelő mértékben súlyosította. Mellőzte viszont a védelem panasza folytán az ítélet hírlapi közzétételének elrendelését, mert a vádlott Hódmezővásárhelyről elköltözött.

Ártúllépés vetőburgonya vásárlása kapcsán

A szegedi uzsorabíróság az árdrágító visszaélés (ártúllépés) vétsége miatt Nagy Antalné szül. Muhel Julianna és Purgel Sándor ellen indított ügyben a következő ítéletet hozta. A bíróság a nevezett két személyt az 1920:XV. tc. 1. §-ának 1. bekezdésének 1. pontjába ütköző árdrágító visszaélés vétségében bűnösnek találta. Az uzsorabíróság ezért Nagy Antalné vádlottat az 1920:XV. tc. 1. §-ának 2. bekezdése és az 1940:XVIII. tc. 9. §-ának 1. bekezdésének 1. tétele alapján kettő hónapi fogházra, mint főbüntetésre, ezenfelül az 1928:X. tc. (II.Bn.) 3. §-ának második bekezdése alapján 200 pengő pénzbüntetésre, továbbá, három évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának,

valamint Purgel Sándor vádlottat az 1920:XV. tc. 1. §-ának 2. bekezdése és az 1940:XVIII. tc. 9. §-ának 1. bekezdésének 1. tétele alapján a Btk. 92. §-ának alkalmazásával 100 pengő pénzbüntetésre, egy évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre ítélte.

Az uzsorabíróság 295/1942. tételszám alatt elnöki letétként kezelt 120 pengőből 110 pengőt, mint a Nagy Antalnétól elkobzott burgonya ellenértékét kitevő összeg elkobzását a Btk. 6. §-a alapján elrendelte és a bűnjelet az ítélet jogerőre emelkedése után az ügyészségnek megküldte.

65. A Szegedi Kir. Törvényszék ítélete Nagy Antalné vádlott ügyében

Az uzsorabíróság Nagy Antalné és Purgel Sándor vádlottak főtárgyaláson tett vallomása, özvegy Holmán Jánosné, Gyoroki Lajos és Kormány Sándor tanúk ugyanekkor tett vallomása és a Kistelek községi elöljárósága által 6495/1942. sz. alatt kiállított hivatalos bizonyítvány tartalmának egybevetése alapján bizonyította és tényállásként megállapította a következőket.

Purgel Sándor szegvári piaci árus, vádlott az 1942. május 19-én saját és több szegvári lakos részére Kisteleken vetőburgonyát kívánt beszerezni. A piacon találkozott régi ismerőseivel Nagy Antalné vádlottal, aki közölte vele, hogy van vetőmagnak való, fojtott, vörös őszi rózsaburgonyája eladó, melynek árát métermázsánként (100kg=1mm) 35 pengőben határozta meg. Purgel Sándor előbb 28 pengőt ajánlott fel és ennyiért komolyan meg is akarta vásárolni, de Nagy Antalné nem adta olcsóbban, azért Purgel „színleg” a 35 pengőt megígérte azzal a feltétellel, hogy előbb Nagyné lakásán a burgonyát megtekintené. Ahogy Purgel Sándor Nagy Antalné lakása felé haladt, útközben elpanaszolta Gyoroki Lajos csendőrnek, hogy Nagyné milyen magas árat követel, aki azt tanácsolta, hogy csak vegye meg a burgonyát mm-ként 35 pengőért és azután tegyen feljelentést. Purgel Sándor ezután özvegy Holmán Jánosnéval elment Nagy Antalné lakására és ott a folyosón újból egyezkedtek, amikor is Nagy Antalné újból 35 pengős árat követelt, amelyet Purgel Sándor elfogadott és tíz pengő foglalót is adott, utána pedig feljelentést tett a csendőrségnél.

66. Burgonyavásár

Nagy Antalné vádlott tagadta bűnösségét és azt is, hogy 28 vagy 35 pengőt követelt volna a burgonyáért. Védekezése szerint mm-ként 24 pengős árban egyeztek meg Purgel Sándorral, akitől tíz pengő foglalót átvett, de amikor lakásán a felszedéskor aprónak találta a burgonyát, a foglalót visszakövetelte. Purgel Sándor ezt követően megfenyegette, hogy majd elbánik vele. Hivatkozott Kurai Sándor tanúra, aki az eset alkalmával a konyhájában

volt és hallotta az alkudozást. Purgel Sándor vádlott ugyancsak tagadta bűnösségét és vallomása szerint a burgonyát 28 pengőért szerette volna mm-ként megvenni a szegvári gazdák részére, akik a vétellel megbízták.

Nagy Antalné vádlott védekezését a bíróság alaptalannak találta. Purgel Sándor vádlott önmagát terhelően határozottan és ismételten vallotta, hogy Nagy Antalné vádlott a vetőburgonya mm-ért úgy a piacon, mint a lakásán 35 pengőt követelt és özv. Holmán Jánosné jelenlétében Gyoroki Lajos csendőr tanácsára vette meg és foglalózta le 35 pengős áron. Holmán Jánosné tanúként ugyancsak azt állította, hogy Nagy Antalné a vádlott jelenlétében 35 pengős árat követelt egy mm. burgonyáért. Megerősítette a tanuk vallomását Gyoroki Lajos csendőr is, miszerint Purgel Sándor azért tett feljelentést Nagy Antalné ellen, mert 35 pengőt követelt egy mm. vetőburgonyáért.

Kurai Sándor tanúként történő kihallgatása során azt vallotta, hogy a vádlott házában a konyhában volt a vádbeli alkalommal és hallotta, amint Purgel Sándor előbb 20 pengőt, majd 22 pengőt ígért a burgonyáért és végül 24 pengőben megegyeztek.

A bíróság a tanú vallomását Purgel Sándor vádlott önmagát is terhelő vallomásával, továbbá a teljesen szavahihető özv. Holmán Jánosné és Gyoroki Lajos tanuk vallomásával szemben bizonyítékként nem fogadta el, mert Nagy Antalné vádlott e tanúra a nyomozás során egyáltalában nem hivatkozott, már pedig, ha a nevezett személy valóban jelen volt a megegyezésnél, úgy e tanura már a csendőri kihallgatása során okvetlenül utalhatott volna.

„Ettől eltekintve még ha való is volna e tanú vallomása vádlottnak a rendelkező részben meghatározott árdrágító visszaélés vétségében való bűnössége még ez esetben is fennáll, mert az alább kifejtendők szerint az eladott fojtott, vörös, őszi rózsá vetnivaló burgonya mm-kénti legmagasabb ára 22 pengő, s így ha egy mm.-t 24 pengőért adott

el a vádlott mint ezt Kurai Sándor tanú vallotta, úgy ezen eladási ár es meghaladja a hatóságilag megállapított 22 pengős legmagasabb árat, s így az ártúllépő árdrágító visszaélés vétsége ez esetben is megvalósított. Ugyanis a burgonya a nép széles rétegei által élelmezési célra használt cikk és így az 1920:XV. tc. alkalmazása szempontjából közszükségleti cikket képez.”³⁶

A Budapesti Közlöny 1942. április 2. 76. számában közzétett 60298/1942. közellátásügyi miniszteri rendelet szerint az 1941/1942. gazdasági év folyamán termelt fojtott vörös burgonya legmagasabb eladási ára, ha azt a termelő közvetlenül a fogyasztók részére értékesítette, akkor mm-ként 22 pengő volt.

A tényállás szerint Nagy Antalné vádlott egy mm fojtott vörös burgonyaért 1942. május 19-én 35 pengőt követelt. Ez a cselekménye tehát kimerítette az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdésének 1. pontjában meghatározott ártúllépő árdrágító visszaélés vétségének tényálladási elemeit. A büntetés mértékének kiszabásánál súlyosító körülményként értékelte a bíróság, hogy cselekményét háborús időkben követte el, enyhítő körülménynek vette büntetlen előéletét és családosi állapotát. Vádlott saját vallomása szerint 5000 pengő értékű ingatlan tulajdonosa volt, amelyre tekintettel a bíróság vagyoni viszonyaihoz mérten arányos pénzbüntetéssel is büntette.

Mivel a fojtott vörös burgonya mm-jának hatóságilag megállapított legmagasabb ára 22 pengő lehetett, ezért Purgel Sándor vádlott ugyancsak árdrágító visszaélés vétségének tényálladási elemeit megvalósította. A büntetés mértékének kiszabásánál súlyosító körülménynek vette a bíróság, hogy a cselekményét a vádlott a háborús időkben követte el és büntetett előéletű volt, azonban enyhítő körülményként értékelte, hogy nyolc gyermeke volt és tettét utóbb megbánva a csendőrségnél feljelentést tett.³⁷

A Szegedi Kir. Ítéltábla az ismertetett ügyben benyújtott semmisségi panaszt elutasította. Az ítéltábla a védelem részéről indítványozott bizonyításkiegészítést a Bp. 293. §. 3. bekezdésének 1. pontja alapján megtagadta, mert a bizonyítani kívánt tényeket a főtárgyaláson felvett korábbi bizonyítás eredményére tekintettel nem tartotta szükségesnek.

Ugyanis Nagy Antalné, a vádlott maga is azzal védekezett, hogy a burgonya métermázsájáért 24 pengőt kért, arra hivatkozással, hogy azt megelőzően a községben a burgonyának hatóságilag megállapított „legmagasabb ára ilyen összegben volt dobszó útján meghirdetve.”³⁸

A főtárgyaláson kihallgatott Kormány Sándor (kisbíró) a következőt vallotta. A község főjegyzőjének meghagyása folytán azt dobolta ki, hogy a vetés céljára alkalmas vörös rózsaburgonya ára kilónként 23-24 fillérbe kerül, amit az ítéltábla nem talált elfogadhatónak a községi előjárásának 1942. május 19-én a 3617/1942 és 1942. szeptember 21-én a 6495/1942 szám alatt kiállított bizonyítványaival szemben, amelyek arról tanúskodtak, hogy a fojtott vörös burgonya termelői ára 1942. május 10-én Kistelek községben a 60.298/1942 K.M. számú rendelet értelmében a piacon történt eladásnál kilónként 22 fillér volt.

„A hatóság részéről megszabott legmagasabb ár figyelembe vételével pedig Nagy Antalné vádlott a kilónkénti 24 filléres ár követelésével is elkövette a terhére rótt ártúllépés bűncselekményét.”³⁹

Az ítéltábla szerint az uzsorabíróság a bizonyítékok helyes mérlegelésével állapította meg a tényállást, miszerint Nagy Antalné vádlott métermázsánként 35 pengőt kért Purgel Sándortól a fojtott vörös őszi rózsaburgonyáért, mint közszükségleti cikkért, amelynek legmagasabb ára métermázsánként 22 pengő lehetett volna. E tényállás alapján helyesen következtetett az uzsorabíróság arra, hogy Nagy Antalné vádlott cselekedete az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdés 1. pontjának 1. tételébe ütköző árdrágító visszaélés vétségének ismérveit kimerítette.

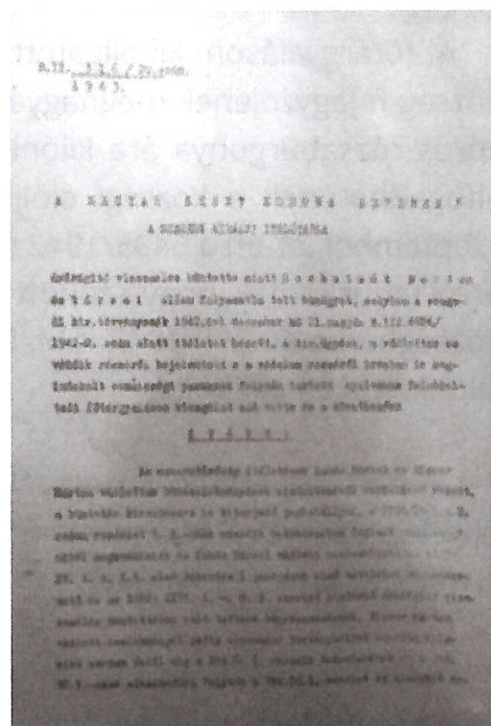
Nagy Antalné vádlottra vonatkozóan az uzsorabíróság által felhozott bűnösségi körülményeket az ítéltábla elfogadta és azok mérlegelése alapján úgy találta, hogy a cselekmény súlyára tekintettel a Btk. 92. §. alkalmazása nem indokolt, a kiszabott fő- és mellékbüntetés mértéke a vádlott alanyi és tárgyi bűnösségével megfelelő arányban állt, amelynek következtében annak súlyosítását vagy enyhítését nem indokolta semmi.⁴⁰

Cukrozatlan szilvaíz eladása Szegeden

A szegedi uzsorabíróság egyesbírája az árdrágító visszaélés büntette miatt Hochstadt Márton, Káhán Dániel és Eisner Márton ellen indított büntetőügyben az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdés 1. pontjának 1. tételébe ütköző, és az 1920:XXVI. tc. 8. §-a szerint minősülő folytatólagosan elkövetett árdrágító visszaélés büntetében bűnösnek találta. Káhán Dániel kereskedelmi utazó és Eisner Márton gyertyakészítő vádlottak a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegedek az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdés 1. pontjának 1. tétele (ártúllépés) és a 4. pontjának 1. tételébe (árdrágító-üzekedés) ütköző árdrágító visszaélés vétségét követték el.

A bíróság ezért Hochstadt Márton vádlottat az 1920:XV. tc. 1. §. 2. bekezdése és az 1940:XVIII. tc. 9. §. 1. bekezdésének 2. tétele alapján, a Btk. 92. §-ának alkalmazásával tíz hónapi börtönre mint főbüntetésre, a II. Bn. 3. §. 2. bekezdése alapján 5.000 pengő pénzbüntetésre, továbbá háromévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére, mint mellékbüntetésre ítélte.

Káhán Dániel és Eisner Márton vádlottakat az 1920:XV. tc. 1. §. 2. bekezdése és az 1940:XVIII. tc. 9. §. 1. bekezdésének 1. tétele alapján a Btk. 72. §-a szerint fejenként egy-egy hónapi fogházra, mint főbüntetésre, továbbá egy-egy évi hivatalvesztésre és politikai jogaik gyakorlásának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére és a II. Bn. 3. §. 2. bekezdése alapján Káhán Dániel vádlottat 2.000 pengő, míg Eisner Márton vádlottat pedig 4.000 pengő pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre ítélte.

67. Semmisségi panasz a Szegedi Kir. törvényszék B.III.6926/1942-2. sz. ítélete kapcsán

A bíróság Hochstadt Márton, Káhán Dániel, Eisner Márton és Halpern Náthán vádlottak főtárgyaláson tett vallomása, valamint Csorja Gyula tanú vallomása, továbbá a főtárgyaláson ismertetett iratok, a Budapesti Közlöny 1942. július 26. 168. számban közzétett 86./1942. K.M. számú, továbbá a Budapesti Közlöny 1942. október 10. 229. számában közzétett 99.100/1942. K.M. számú rendeletben foglaltak alapján tényállásként a következőket állapította meg.

Hochstadt Márton vádlott szatmárnémeti lakos termény és szárított gyümölcs nagykereskedéssel foglalkozott. Nevezett személy 1942. szeptemberében a budapesti „Déliab” konzervgyártól 2 wg., összesen 20.000 kg natúr szilvaízt szerzett be és pedig 1.000 db-ot 10 kg-os és 400 db-ot 25 kg-os ládában csomagolva. A szilvaíz legmagasabb árát a közellátásügyi miniszter által kiadott 86.000./1942. K.M. számú rendelet határozta meg. „Ennek 2. §. 1./-b./ pontja szerint a cukrozatlan szilvaíz - mint amilyen a vádlott által vásárolt szilvaíz is volt. Legmagasabb fogyasztói ára az ország egész területén kg.-ként 3 p. 60 f.-volt amely árából az előállító üzemek nagykereskedő részére történő eladás esetén a 3./1./-b./ pont szerint legalább 25. % engedményt kötelesek adni. E rendelet értelmében vádlott mint nagykereskedő a cukrozatlan szilvaízt - amint a főtárgyaláson vallotta- kg ként 2 P 70 f.-ért szerezte be 1942. évi. szeptember hónapban. A 2 wg.

szilvaízt a vádlott a szatmárnémeti-i Mezőgazdasági bank r.t. cégnél raktározta be és arra 50 mm. aszalt szilvával együtt 57 000 P zálogkölcsönt vett fel.”⁴¹

Káhán Dániel vádlott kereskedelmi ügynök Kiss János szatmárnémeti ügynökségéhez szándékozott belépni, de még ennek megtörténte előtt Kiss Jánossal egyetértve a Magyar Nemzet című napilapban egy hirdetést tettek közzé, mely szerint különféle árucikkek kereskedelmi képviselőjét vállalják. E hirdetésre jelentkezett Szegedről Csorja Gyula mint a Peternelly József nagykereskedő cég utódja, aki a szilvaízt, aszalt szilvára és kocsikenőcsre kért ajánlatot.

Káhán Dániel vádlott tudva azt, hogy Hochstadt Márton vádlottnak két wg szilvaíz van birtokában, felkereste és megbízást kért a két wg szilvaíznek 1 %-os jutalék mellett való eladására. A megbízáskor Hochstadt Márton vádlott közölte Káhán Dániellel, hogy a szilvaízt még 1942 szeptemberében vásárolta, amikor annak kg-kénti ára még 2 pengő és 70 fillér volt, tehát magasabb, mint az 1942. október 29-én megállapított 2 pengő 25 filléres ár, melyet a 99100./1942. K. M. számú rendelet szabott meg arra hivatkozva, hogy nem akar ráfizetni, azért csak a régi, magasabb áron, kg-ként 2 pengő 70 fillért volt hajlandó eladni. Kijelentette, hogy ante datált számlát fog adni a vevőnek, amelyen a vétel napjaként az árszállítás előtti időpont kerül majd feltüntetésre. Káhán Dániel vádlott ezt tudomásul vette és Eisner Márton vádlottal közösen megkezdtek a szilvaíz eladását.

Az 1942. december 4. és 5. körüli napokban Káhán Dániel vádlottat felkereste Halpern Náthán ügynököt és közölte vele, hogy Szegedre utazik, ha van valami megbízása, akkor azt elintézi. Káhán Dániel ekkor megbízta, hogy a szilvaíz eladása tárgyában keresse fel Szegeden Csorja Gyula sértettet és szilvaíz mintát is küldött. Csorja Gyula az ajánlatot megfelelőnek találta. Ezt Halpern Náthán 1942. december 6-án telefonon közölte

68. Szegedi Royal Szálló

Káhán Dániellel. A telefonbeszélgetést vonalzavar miatt nem tudták befejezni, ezért Káhán Dániel még ugyanazon napon Kiss János aláírással egy levelet küldött Halpern Náthánnak a Royal szállóba, melyben közölte, hogy tud szerezni 10.000 kg cukrozatlan szilvaízt, melyet az eladó 2 pengő 70 fillért hajlandó kg-ként eladni és 1941. október 1-jei keltezéssel ellátni, hogy a vétel még arra az időszakra essen, amikor az ár magasabb volt.

Csorja Gyula sértett 1942. december 15-én az ügylet megkötése végett Szatmárnémetibe érkezett, ahol Káhán Dániel, Eisner Márton és Halpern Náthán vádlottak várták, majd elvezették Hochstadt Márton vádlotthoz, ott utóbbi személy és Csorja Gyula sértett között létrejött a vádlottak jelenlétében egy wg 10.000 kg szilvaízre vonatkozó adásvételi ügylet, mely szerint Hochstadt Márton eladott Csorja Gyula sértettnek 10.000 kg természetes szilvaízt 3 pengő 50 fillérért, melyből levonta a 25 %-os nagykereskedői engedményt. Hochstadt Márton kg-ként 2 pengő 70 filléres árat kötött ki, illetve fogadott el és az ügyletkötés után nyomban ki is állította a számlát, amelyen az ügyletkötés tényleges ideje 1942. december 15-e helyett 1942. október 4-e lett. A vádlott még meg is nyugtatta társait, hogy ebből semmiféle kellemetlenség nem származhat, mert ugyanígy adott már el szilvaízt a Breszkártnak (Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt.) és a Nemzeti Bank beszerzési csoportjának is.

Az ügylet megkötése után Csorja Gyula sértett a másik három vádlott eltávozásakor egy további vagon szilvaíznek ugyanazon feltételek melletti megvételére tett ajánlatot Hochstadt Mártonnak, aki ezt elfogadta és nyomban meg is kötötték az ügyletet, mely szerint Hochstadt Márton eladott Csorja Gyula sértettnek egy wg. 10.000 kg. natúr szilvaízt kg-ként kettő pengő 70 fillérért, amelyről ugyancsak ante datálva kiállította a számlát. Csorja Gyula sértett, mint a Peternelly József szegedi fűszer-nagykereskedő cég jogutóda a szilvaízt kiskereskedők részére történő továbbadás végett vásárolta.

Ilyen tényállás mellett Hochstadt Márton vádlott tagadta bűnösségét, ellenben az ügyletnek a tényállásban foglaltak szerinti megkötését beismerte azzal, hogy két wg szilvaízt azért adta el 2 pengő 70 filléres áron és ezért állította ki az 1942. október 20-a előtti ante datált számlákat, mert a szilvaízt magasabb áron vásárolta. „Az 1920:XV. t.c alkalmazása szempontjából a szilvaíz olyan árucikk, melyet a nép széles rétegei vásárolnak élelmezési célra társadalmi helyzetükre és vagyoni viszonyaikra tekintet nélkül miért is az közszükségleti cikket képez.”⁴²

A vádlott nem vitatta, hogy az ügyletkötéskor a natúr szilvaíz hatóságilag megállapított legmagasabb nagykereskedői ára 2 pengő 25 fillér volt kg-ként. „A mikor ennek dacára a szilvaízért, mint közszükségleti cikkért még hamis kelettel ellátott számla készítésétől sem riadva vissza az érvényben volt legmagasabb árnál magasabb árat követelt illetve kötött ki és fogadott el e cselekményével a rendelkező részben meghatározott árdrágító visszaélést valósította meg.”⁴³

Mivel az árdrágítást folytatólagosan követte el és ennek leleplezése végett még ante datált számlákat is kiállított, a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy Hochstadt Márton vádlott az árdrágításokat nemcsak keresetének fokozása végett, hanem ismétlési

szándékkal, tehát üzletszerűen követte el. A vádlott védekezése során arra is hivatkozott, hogy az ügyletkötés közben a nagykereskedői 25 %-os engedmény megosztására tett ajánlatot a sértettnek. A bíróság nem fogadta el a vádlott védekezését, mert Csorja Gyula tanúvallomása szerint erről szó sem volt.

Hochstadt Márton vádlott két wg. szilvaízre két külön adásvételi ügyletet kötött, amelyet a bíróság úgy értékelt a bizonyítási eljárás során, hogy cselekménye az árdragító visszaélés büntettét képezi.

Káhán Dániel és Eisner Márton vádlottak beismerték bűnösségüket és azt is, hogy bár tudomással bírtak arról, hogy időközben a szilvaíz hatóságilag megállapított legmagasabb ára csökkent, mégis közbenjártak Csorja Gyula sértettnél, hogy ante datált számlával egy wg 10.000 kg szilvaízt a korábban érvényben volt magasabb áron vásárolja meg Hochstadt Mártontól.

A vádlottak közvetítésükkel elősegítették az árdragítással létrejött jogügylet megkötését, „így e ténykedésükkel, mint a Btk. 69. §. 2. pontja szerinti bűnsegédi bűnrészesek megvalósították az 1920:XV. t.c. 1 §. 1. bek. 1. p. 1. tételébe ütköző árdragító visszaélés vétségét, s mivel kereskedelmi ügyletek kötésére jogosultságuk nem volt, így mint nem szükséges közbeeső kereskedéssel a szilvaíznek, mint közszükségleti cikknek árát drágították”.⁴⁴

A bíróság e vádlottak cselekményét a váddal szemben vétségnek minősítette, mert csupán egyetlen ügylet megkötését közvetítették és nem lehetett bizonyítani, hogy szándékuk további árdragító cselekmény elkövetésére is irányult volna.

A büntetés mértékének kiszabásánál súlyosító körülménynek értékelte a bíróság, hogy vádlottak cselekményüket háborús időkben követték el. Enyhítő körülmény volt a büntetlen előélet és családos állapot, Káhán Dániel és Eisner Márton vádlottak esetében még a beismerés ténye is. A bíróság alkalmazta a Btk. 92. §-át, amelynek eredményeképp a vádlottakat alanyi bűnösségük fokával és cselekményük tárgyi súlyával arányban büntette.

Hochstadt Márton vádlott és védője bizonyításkiegészítést indítványozott arra hivatkozva, hogy a vádlott a szilvaíz készletét a Közellátásügyi Felügyelőséghez bejelentette és azt a „Délibáb” konzervgyártól vásárolta azzal a céllal, hogy az árszállítás után is a régi magasabb áron értékesítse. Arra is rákérdezett ekkor, hogy követelhet-e az osztott haszonkulcs mellett magasabb árat kivételes esetekben.

A bíróság a bizonyítási eljárást mellőzte e tekintetben. „Ugyanis nem vitás, hogy vádlott a szilvaíz eladásakor nem az akkor érvényben volt legmagasabb árat követelte, hanem a korábban érvényben volt magasabb árat. Mivel az árdragító törvény helyes értelmezése szerint a hatóság által meghatározott legmagasabb árnál magasabb árat semmiféle címen nem szabad követelni vagy elfogadni s mert vádlott a meghatározott legmagasabb árnál kétségtelenül magasabb árat követelt és fogadott el mely cselekményével az árdragítást megvalósította erre tekintettel az általa bizonyítani kívánt ténykörülmény bűnösségének megállapítása szempontjából teljesen lényegtelennek” minősül.”⁴⁵

Az ítélet amiatt sem válhatott jogerőssé, mert az ügyész mindhárom vádlottal szemben súlyosítás végett, Kahán Dániel és Eisner Márton vádlottakkal kapcsolatban az eltérő minősítés miatt semmisségi panaszt nyújtott be.⁴⁶ A vádlottak és védőik részéről bejelentett semmisségi panaszok folytán tartott nyilvános fellebbviteli főtárgyaláson az ítéletábra megvizsgálta a panaszt és a következő ítéletet hozta.

Az uzorabíróság ítéletének Kahán Dániel és Eisner Márton vádlottak bűncselekményének minősítéséről szóló rendelkező részét, a büntetés kiszabására is kiterjedő hatállyal megsemmisítette, Kahán Dániel vádlott cselekményét az 1920:XV. tc. 1. § 1. bekezdés 1. pontjának 1. tételében meghatározott és az 1920:XXVI. tc. 8. § szerint minősülő árdragító visszaélés büntetében való tettesi bűnrészességnek, Eisner Márton vádlott cselekményét pedig ugyanezen törvényhelyek szerint, valamint ezeken felül még a Btk. 66. § második bekezdésének és a Btk. 92. §-ának alkalmazása folytán árdragító visszaélés vétségében bűnsegédi bűnrészességnek minősítette. A bejelentett egyéb semmisségi panaszokat az ítéletábra elutasította.

A bíróság kimondta, hogy a vádlott a terméket a K.M. rendelet hatályának ideje alatt vásárolta, amelynek következtében cselekménye nem vonható az utóbb életbe lépett 99.100/1942. K.M. számú rendelet árszabályozása alá. A felek a haszonkulcs megosztásában megegyeztek, amelynek következtében a vádlott ártúllépést nem követett el. Nem tekinthető a vád tárgyává tett cselekmény a védelem álláspontja szerint üzletszerűnek sem, mert a vádlott csupán egy alkalommal adott el szilvaízt.

Kahán Dániel és Eisner Márton vádlott védője viszont a panasz jogalapját abban vélte felfedezni, hogy e vádlottak tevékenysége nem tekinthető olyan közbenső kereskedésnek, ami az árdragító üzérkedés megállapítására alkalmas lenne, de nem ismerhető fel a vádlottak cselekedetében a szándékos bűncselekmény megállapításához szükséges tudati és akarat elem.

A bejelentett semmiségi panaszok folytán az ítélőtábla elsősorban az uzsorabíróság ítéleti ténymegállapításait vizsgálta felül és ennek eredményeként azokat igaznak fogadta el. Véleménye szerint a tényállás adataiból pedig az uzsorabíróság teljes okszerűséggel következtetett a vádlottak bűnösségére.

Hochstadt Márton vádlott a két vagon szilvaízt 1942 szeptemberében vásárolta, amikor annak fogyasztói árát a 86.900/1942. K.M. számú rendelet 2. §. 1. bekezdésének b.) pontja 3 pengő 60 fillérben állapította meg, amelynek eladása csupán 1942. december 15-én következett be, amikor a fogyasztói ár az időközben hatályba lépett 99.100/1942 K.M. számú rendelet 1. §. 1. bekezdésének b.) pontjában foglalt rendelkezés alapján 3 pengő lett.

„Minthogy pedig ez utóbbi kormányrendelet a korábbi árszabályozást hatályon kívül helyezte és 1942. évi október 10. napján történt kihirdetésétől kezdve annak helyébe lépett,- nem lehet vitás az sem, hogy a vádbeli eladás szempontjából egyedül ez az utóbbi rendelkezés lehet irányadó, mert a vádbeli bűncselekmény elkövetésének időpontjában hatályos árszabályozást ez a jogszabály tartalmazta s így a vádlott az immár hatályon kívül helyezett korábbi ármegállapításra annál kevésbé hivatkozhatik eredményesen, mert az állandó bírói gyakorlat szerint a maximális ár túllépése sem a netáni magasabb beszerzési ár, sem pedig az esetleges ráfizetés elkerülése jogcímén, nincsen megengedve.”⁴⁷

Ebből az árból a 86.900/1942. K.M. számú rendeletnek a 3. §-a értelmében legalább 25 % engedményt kellett adni, amelyet leszámítva az általa követelhető ár a 2 pengő 25 fillért nem haladhatta meg. A vádlott ugyanis a szilvaízt nagykereskedő részére adta el, amelynek következtében a rendelet 3. § 1. bekezdésének b.) pontjában meghatározott engedmény kötelező, amelynek összegét a kormányrendelet minden esetben a vevő nagy- vagy kiskereskedői jellegére tekintettel határozta meg.

„Minthogy pedig a vádlott a közszükségleti cikket képező szilvaízért az ezen összeget meghaladó 2 pengő 70 filléres árat követelt, tehát olyat, amelyet uzsorás árnak kell tekinteni, ennél fogva cselekvősége a büntetendő ártúllépés összes tényálladási elemeit feltünteti.”⁴⁸

Az uzsorabírósággal egyezően az ítélőtábla sem találta helytállónak Hochstadt Márton vádlott azon védekezését, hogy a sértettel a haszonkulcs megosztására nézve megegyezett volna. Ily védekezést a vádlott a nyomozás során egyáltalán nem terjesztett elő, de nem tudtak ilyen megállapodás létrejöttéről Káhn Dániel, Eisner Márton és Halpert Nátán vádlottak sem, akiket Hochstadt Márton a vételi ügylet összes részleteiről tájékoztatott

és annak megkötésénél jelen voltak. Ugyancsak nem tartalmaztak ilyen megállapodásra vonatkozó utalást a Káhán Dániel által írt levél és kiállított számlák. Ily peradatok mellett az ítélőtábla a sértett vallomását fogadta el tényállásként és ennek alapján megállapította, hogy a haszonkulcs megosztásáról az ügyletkötő felek egymással nem tárgyaltak és erre vonatkozó megállapodás közöttük létre sem jött. Az ítélőtábla azt is kimondta, hogy a védelem részéről a sértett érdektelenségével szemben emelt kifogás nem helytálló.

„Minthogy a sértett az elkövetni szándékolt és tudomására jutott bűncselekményt még az ügylet megkötése előtt a rendőri hatóságnak bejelentette s a továbbiakban e hatósággal egyetértve, az uzsora ár elfogadásához csupán színlegesen és azért járult hozzá, hogy a tervezett bűncselekmény leleplezhető legyen, ez a cselekvősége a vádbeli ártúllépésben való bárminő részesség megállapítására egyáltalában nem alkalmas. Másrészt viszont a sértett ama ténye, hogy a bűncselekményt feljelentette, perbeli szerepét még aggályossá nem teszi, mert a tervezett bűncselekmény feljelentése és a fenyegető jogsérelem ily módtoni elhárítása mindenkinek törvényben gyökerező joga s így nem kifogásolható magatartás.”⁴⁹

Ezek szerint a vádbeli eladás során kétségtelenül ártúllépés történt, így az abban közreműködő vádlottak bűnössége tévedés nélkül nyert megállapítást. Ugyancsak törvényszerű volt Hochstadt Márton vádlott bűncselekményének minősítése is. A vádlott ugyanis a két vagon szilvaízt mint nagykereskedő, rövid időközben, de mégis két egymástól különálló vételi ügylet keretében - tehát ismételve - adta el árdrágító módon és a magasabb ár követelésével kétségtelenül üzleti jövedelmének fokozását célozta, még akkor is, ha ezzel csupán üzleti veszteségét akarta enyhíteni.

Az üzletszerűséghez megkívánt összes tényálladási elemet megvalósította, másrészt azonban az eladás tárgyát képező két vagon szilvaíz az ítélőtábla megítélése szerint már olyan mennyiségnek tekintendő, hogy annak jelentékeny - a 30 %-ot is meghaladó - drágítása, a közellátás érdekeit súlyosan veszélyeztette. A cselekmény tehát az 1920:XXVI. tc. 8. §-ának megfélelően büntettnek minősült.

Tévedett ellenben az uzorabíróság Kahán Dániel és Eisner Márton vádlottak bűncselekményének minősítésénél. A vád tárgyává tett ártúllépés bűncselekménye megvalósult és befejeződött a tettesnek azzal a cselekedetével, hogy a közszükségleti cikkért a megengedettnél magasabb árat követelt. A követelés fogalmát pedig az állandó bírói gyakorlat szerint minden olyan kijelentés megvalósítja, ami az áru vételárát magasabb összegben határozza meg. Nem volt kétséges tehát a bíróság számára, hogy Kahán Dániel vádlott ezt a tényálladási elemet teljes mértékben megvalósította, amikor

az 1942. december 6-án kelt levelében a szilvaíz árát 2 pengő 70 fillérben határozta meg és az ügylet megkötésének közelebbi feltételeit is rögzítette. Cselekménye az árkövetelés jogi fogalmának annál is inkább megfelelt, mert a vádlott már tudta, hogy a szilvaízüre vevő jelentkezett és célja ezzel arra irányult, hogy az általa követelt árat a vevő megismerje.

Közömbös volt azonban a bűnösség megállapítása szempontjából, hogy a vádlott nem a saját tulajdonában lévő terméket árusította, hanem megbízásból járt el, mert ez a körülmény a bűncselekmény elkövetésének nem előfeltétele. Kahán Dániel vádlott a vádbeli cselekmény elkövetését nem csupán előmozdította, hanem ezen túlmenően olyan magatartást tanúsított, ami a büntetendő ártúllépés tényálladási elemeit önállóan is magában foglalta. Tévedett tehát az uzorabíróság, amikor a vádlott közreműködését bűnsegédi bűnrészességgnek minősítette.

Az uzorabíróság ugyancsak tévedett akkor is, amikor a vádlott és Eisner Márton cselekményét az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdésének 4. pontjában meghatározott árdrágító üzérkedésnek is minősítette. „E bűncselekmény elkövetője ugyanis csak oly egyén lehet, aki az áru eladásában olyan tevékenységet fejt ki, amelyet nem szükséges közbenső kereskedésnek kell tekinteni.”⁵⁰ A vádlottakat ilyen tevékenységet folytató kereskedőknek nem lehetett volna minősíteni.

Másrészt azonban az árdrágító üzérkedés megállapításának elengedhetetlen előfeltétele volt az is, hogy a tettes közbeékelte tevékenységével a közszükségleti cikk árát drágítsa. Már pedig jelen esetben a követelt árat Hochstadt Márton szabta meg, azt a vádlott társai változatlanul adták tovább, így tevékenységük a közszükségleti cikk árát nem drágította.

Ugyancsak tévesen mellőzte az uzorabíróság e vádlottakkal szemben a vádtól eltérően az 1920:XXVI. tc. 8. §-ában foglalt büntetési minősítést.

A vádlottak Hochstadt Márton vádlott-társuk azon árdrágító visszaélésében működtek közre, mely cselekmény a közellátás érdekeit súlyosan veszélyeztette. E minősítő körülmény a közreműködés azonosságánál és a közöttük létrejött akarategységnél fogva reájuk nézve is kihatott és cselekedetüket büntetési minősítette.

Helyesen történt ellenben Eisner Márton vádlottal szemben a Btk. 69. §-ának 2. pontjában meghatározott bűnsegédi bűnrészesség megállapítása, mert Eisner az uzorás ár követelésében közvetlenül nem vett részt, hanem a vádbeli adásvétel megkötésénél csupán annyiban működött közre, hogy a sértettet Hochstadt Márton vádlottal ügyletkötés végett megismertette.

„Minthogy pedig a vádlottak a szándékolt jogsértő eredmény létesítése tekintetében egymással már korábban megegyeztek volt, ennél fogva a nevezett cselekvőségével a bűntett elkövetését szándékosan előmozdította.”⁵¹

Az ítélőtábla az uzsorabíróság ítéletének Kahán Dániel és Eisner Márton vádlottak bűncselekményének minősítéséről rendelkező részét részben a közvádló, részben pedig a vádlottak és védőjük semmisségi panasa folytán a Bpn. 33. §-ának 1. bekezdése értelmében megsemmisítette és a törvénynek megfelelően mindkét vádlott cselekményét az 1920:XXVI. tc. 8. § szerint bűntetté, ezen felül Kahán Dániel cselekedetét tettesi cselekedetté minősítette, ellenben a törvény 4. pontjában meghatározott árdrágító üzérkedés megállapítását velük szemben mellőzte.

A büntetés kiszabását vizsgálva az ítélőtábla az uzsorabíróság által helyesen felhozott súlyosító körülményeken felül ilyen tényként mérlegelte még azt is, hogy a bűncselekmény „elpalástolása” végett Hochstadt Márton vádlott számlákat – magánokiratokat – is hamisított. A hamis okiratok felhasználása tekintetében mindhárom vádlott egymással akarategységben cselekedett, amelynek következtében a bűnösségi körülményeket valamennyi vádlott terhére beszámították.

Ekörülmények mérlegelése mellett az ítélőtábla úgy találta, hogy a Btk. 92. § alkalmazásának törvényes előfeltételei a vádlottakkal szemben fennforognak ugyan, azonban Hochstadt Márton szemben kiszabott főbüntetés mértéke túl enyhe és nem áll összhangban alanyi és tárgyi bűnösségével. A vádlott cselekménye enyhébb jellegű bűncselekménynek sem tekinthető, ezért vele szemben az 1920:XXVI. tc. 7. §-ában meghatározott mellékbüntetés mellőzése nem indokolt. Ennek ellenére nem volt arányban a vádlottakkal szemben kiszabott pénzbüntetés és vagyoni elégtétel összege a vádlottak vagyoni viszonyaival.

Hochstadt Márton vádlott főbüntetés mértékének megállapítása szempontjából mérlegelés tárgyává tette az ítélőtábla azt a körülményt is, hogy az uzsorabíróság első fokon, mint egyesbíróság járt el olyan bíróságként, ami a 7070/1941. M.E. számú rendelet 3. §-ának utolsó bekezdésében foglaltakhoz képest egy évi szabadságvesztés büntetésnél súlyosabb főbüntetést nem szabhatott ki. Az ítélőtábla véleménye szerint azonban ez a körülmény nem képezhette akadályát annak, hogy a vádlott főbüntetését a fellebbviteli perszakban egy évet meghaladó tartamban határozzák meg. Az uzsorabíróság egyesbírája nem lépte túl hatáskörét, mert a főbüntetést a 7070/1941. M.E. számú rendelet 3. §-ának utolsó bekezdésében meghatározott korlátokon belül szabta ki. Az ítélőtábla mint fellebbezési bíróság jogosult az uzsorabíróság ítéletének felülvizsgálatára és jelen esetben a kiszabott főbüntetést súlyosítani.

Az ügy eljutott a Kúriáig, ahol a büntető jogegységi tanács az árdrágító visszaélés büntette miatt Hochstadt Márton ellen a szegedi uzsorabíróság egyes bírása előtt folyamatba tett és ugyanott 1942. december 20. napján B.III.6926/1942/2. szám alatt, a szegedi ítélőtábla által pedig a közvádló semmisségi panaszára 1943. április 16-án B.II.316/1943/20. szám alatt kelt jogerős ítéletével befejezett ügyet a koronaügyésznek a jogegység érdekében alkalmazott 1886/1943/kor.ü. számú perorvoslata folytán megtartott nyilvános tárgyaláson vizsgálat alá vette és a következő határozatot hozta.

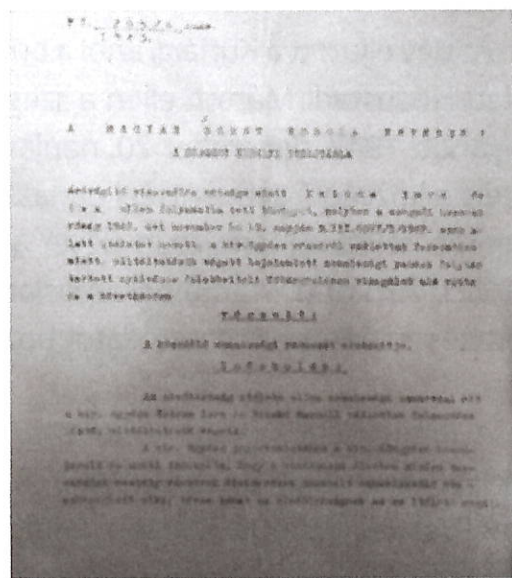
A jogegységi tanács kimondta, hogy a szegedi ítélőtábla törvényt sértett az 1943. április 16-án kelt B.II.316/1943/20. számú jogerős ítéletének azzal a rendelkezésével, amellyel Hochstadt Márton vádlott főbüntetését az elsőfokú bírói ítélet vonatkozó intézkedésének megsemmisítése mellett egy év és hat hónapnyi börtönben állapította meg, „holott elsőfokon az uzsorabíróság egyes bírása járt el, a 7070/1941.M.E.számú rendelet értelmében tehát egy évnél hosszabb tartamú szabadságvesztés büntetés kiszabható nem lett volna.”⁵² Ezért a jogegységi tanács az ítélőtábla ítéletének Hochstadt Márton vádlottal kapcsolatos részét megsemmisítette és az ítélőtáblát törvényszerű új eljárásra utasította az alábbi indokok alapján.

A szegedi uzsorabíróság egyesbírája 1942. december 21-én kelt B.III.6926/1942/2. számú ítéletével Hochstadt Márton vádlottat az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdésének 1. pontjába ütköző és az 1920:XXVI. tc. 8. §-a szerint minősülő árdrágító visszaélés büntette miatt az 1940:XVIII. tc. 9. §. 1. bekezdésének 2. tétele, valamint a Btk. 92. §-a alapján tíz hónapnyi börtönre mint főbüntetésre ítélte.

A 7070/1941. M.E. számú rendelet 3. §-ának első bekezdése szerint árdrágító visszaélés büntette vagy vétsége, valamint a közellátás érdekét veszélyeztető büntett vagy vétség esetében az ügyész az ügyet az uzsorabíróság tanácsa helyett az uzsorabíróság egyes bírása elé terjeszthette, ha az ügy megítélése egyszerű és egy évi szabadságvesztés büntetésnél súlyosabb főbüntetést előreláthatóan nem kell kiszabni. Ha azonban az egyesbíró úgy találta, hogy egy évi szabadságvesztés büntetésnél súlyosabb főbüntetést kell kiszabni, akkor a hivatkozott törvényszakas utolsó bekezdése értelmében köteles az ügyet az uzsorabíróság tanácsához áttenni.

„A fölülvizsgáló bíróságnak - ellenkező jogszabály hiányában - a fölülvizsgálat keretében nincs nagyobb hatásköre, mint amekkora hatásköre az elsőfokú bíróságnak a felülvizsgálendő ügyben volt. Következésképpen, ha az ügyben az egyesbíró egy évnél hosszabb tartamú szabadságvesztés büntetést nem szabhat ki, így ezen a büntetési határon a felülvizsgálati bíróság sem mehet túl. Ilyen értelemben döntött a jogegységi tanács a B.I.1575/1943.számú ügyben is.”⁵³

Az ítéltábla, amikor Hochstadt Márton vádlott főbüntetését az elsőfokú egyesbírói ítélet vonatkozó rendelkezésének megsemmisítésével egy év és hat hónapnyi börtönre fölemelte ahelyett, hogy az ügyet az uzsorabíróság tanácsához tette volna át, hatáskörét túllépte és ezáltal törvényszegést követett el. A jogegységi tanács így a koronaügyész perorvoslata folytán és a Bp. 442. §-ának 4. és utolsó bekezdése alapján az ítéltábla ítéletének Hochstadt Márton vádlottra vonatkozó részét az eljárással együtt megsemmisítette és az ítéltáblát a fentiek értelmében új eljárásra és új határozat hozására utasította.

69. A Szegedi Kir. ítéltábla ítélete a B.III.6077/3/1942. számú uzsorabíróság ítéletével kapcsolatban

Közzükségleti cikk a mazsolaszóló?

Az alábbi esetben a szegedi uzsorabíróság a vádlottakat az 1920:XV. tc. 1. §-nak 1. bekezdése, 2., 4. és 5. pontjaiba ütköző és az 1920:XXVI. tc. 8. §-a szerint minősülő folytatólagosan elkövetett árdragító visszaélés büntette miatt az ellenük emelt vád alól a Bp. 326. § 1. pontja alapján felmentette.

Az ügyészség végindítványában az 1920:XV. tc. 1. §-a 1. bekezdés 2., 4. és 5. pontjába ütköző, egy-egy rendbeli, folytatólagosan elkövetett, az 1920:XXVI. tc. 5. §-a szerint minősülő árdragító visszaélés büntette miatt tartotta fenn a vádat Katona Imre és Blaskó Marcell vádlottak ellen, mert Katona Imre Budapesten, 1941. szeptember 20-án 124.65 kg mazsolaszólót kg-ként 2 pengő 20 fillérért, 867 kg 10-es minőségű mazsolaszólót kg-ként három pengő 30 fillérért vásárolt. Az árut csak 1942 júliusában kívánta forgalomba hozni, amikor a mazsolaszóló ára kg-ként a nyolc pengő 50 fillért is elérte. Emiatt a fogalomba hozatal céljára rendelt közzükségleti cikknek készletét árának drágítása végett, nyereszkes célzattal a forgalomba hozataltól visszatartotta a közellátás érdekeit súlyosan veszélyeztető módon.

A vádlott 1942. július 25-én 50 láda mazsolaszólót eladás végett 7 és 8 pengő 50 filléres eladási áron átadta Blaskó Marcell vádlottnak Makón, míg Blaskó Marcell ezt Katona Imrétől eladás céljából átvette. Ebből 1942 júliusában Tóth Lajosnének 24 kg-

ot, Scheffer József és Hadár Antal makói lakosoknak pedig 12-12 kg-ot 8 pengő 30 filléres áron eladott, „s ezzel olyan közszükségleti cikkért, melynek legmagasabb árát a hatóság nem állapította meg, olyan árat követelt, mely a méltányos hasznot meghaladó nyereséget foglal magában, s mely cselekményét a közellátás érdekét is súlyosan veszélyeztető mértékben üzletszerűen követte el.”⁵⁴

Katona Imre vádlott a főtárgyaláson beismerte, hogy a vádban említett mazsolaszőlőt az ott meghatározott áron még 1941-ben Budapesten vásárolta abból a célból, hogy azt később a Makón a fűszer- és terményüzletben árusítsa. Az üzletalapítás azonban nem sikerült, mert pénzre volt szüksége, ezért bízta meg Blaskó Marcell vádlottat, hogy jutalék ellenében a mazsolaszőlőt Makón kiskereskedőknek kg-kint 7 és 8 pengő 60 fillér közötti áron értékesítse. Katona Imre és Blaskó Marcell vádlott beismerte, hogy e megbízás alapján valóban eladott négy láda mazsolaszőlőt Makón kiskereskedőknek.

Ezek előre bocsátása után az uzsorabíróság azt a kérdést vizsgálta, hogy a mazsolaszőlő 1920:XV. tc. alkalmazása szempontjából közszükségleti cikknek minősül-e, mert a vád tárgyává tett bűncselekmény tárgya csakis közszükségleti cikk lehetett.

„Az állandó bírói gyakorlat szerint közszükségleti cikknek csak az olyan áru tekinthető, amelyet minden a kultúra általános színvonalán lévő ember az élet rendes körülményei között - tekintet nélkül társadalmi állására, műveltségére s vagyoni viszonyaira - használ, sőt amelyet életszükségletek ésszerű és célszerű kielégítése végett rendszeresen, vagy időnkint használnia kell.”⁵⁵

A Szegedi Kir. Ítéltábla B.I.1047/1941-10. számú ítéletében kifejtett jogi álláspont szerint a mazsolaszőlő nem minősült közszükségleti cikknek, „hanem csupán élvezeti cikknek, mert az átlag fogyasztásnak nem tárgya a rendes életszükségletek kielégítése végett e cikkekre szükség nincs, annak használata tehát még a műveltebb osztályok fokozottabb igényeit is figyelembe véve a közönséges szükségletek mértékét meghaladja.”⁵⁶

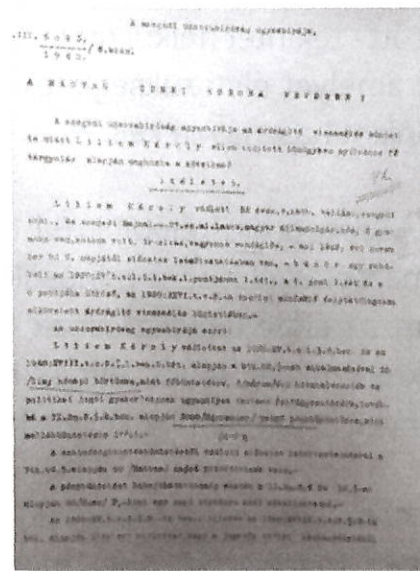
Az ítéltábla jogi álláspontja szerint annál kevésbé vonható a mazsola a közszükségleti cikkek fogalmi körébe, mert az önálló fogyasztás tárgyát nem képezte, „hanem csupán járulékos s nem nélkülözhetetlen alkatrészül szolgál oly kizárólag csemege-számba menő élelmi cikkek előállításánál, melyek maguk is csupán mint fényűzési cikkek jöhetnek figyelembe. Minthogy pedig a vád tárgyává tett bűncselekmény elkövetési tárgyát kizárólag közszükségleti cikk képezheti,- a mazsola pedig ilyennek nem tekinthető - így az árdrágító visszaélés bűncselekményének e fontos tényálladási eleme hiányzik”.⁵⁷

Az ítéltábla az ügyben bejelentett semmisségi panaszt az alábbi indokokra hivatkozva elutasította. Az ügyész jogorvoslatához a főügyész hozzájárult, amelyet azzal indokolt, hogy a mindennapi életben az élelmezésre használt mazsolaszőlő közszükségleti cikk és téves az első fokon eljáró bíróságnak az a megállapítása, hogy a mazsola élvezeti cikk lenne.

Az ítéltábla a panaszt alaptalannak találta, „ugyanis a közszükségleti cikknek nem tekinthető az, ami nem a mindennapi életben adódó és általánosnak mondható szükség-érzetet, hanem ennek színvonalát és mértékét meghaladó élvezetet és kivételes igényeket elégít ki.”⁵⁸ Ezért helyesen döntött az uzorabíróság, amikor a vádlottakat felmentette azon az alapon, hogy cselekményük nem valósítja meg az 1920:XV. tc. 1. § 2., 4. és 5. pontjaiba ütköző árdrágító visszaélés bűncselekményét, mert annak tárgya csak közszükségleti cikk lehetett.

Az ügyben a Kúria is döntött és a perorvoslatot elutasította az alábbi indokok alapján. A koronaügyész nem fogadta el a szegedi uzorabíróságnak és a szegedi ítéltáblának azt a megállapítását, hogy a mazsola nem közszükségleti cikk. A jogegységi tanács megítélése szerint azonban ebben az esetben nem volt perorvoslatra okot szolgáltató törvénytértés.

A szegedi uzorabíróság és az ítéltábla a mazsolaszőlőt azért rekesztette ki a közszükségleti cikknek a bírói gyakorlatban (B.H.T. VI.k. 685. sz. E.H.) kialakult fogalmi köréből, „mert a mazsolaszőlő nem a mindennapi életben adódó és általánosnak mondható szükségletet, hanem ennek színvonalát és mértékét meghaladó élvezetet és kivételes igényeket elégít ki. Viszont a koronaügyész véleménye szerint a mazsolaszőlő azért közszükségleti cikk, mert rendes körülmények között élő ember táplálkozására szolgál és a közfelfogás szerint nem tekinthető fényűzési, vagyis a kiváltságos vagyoni helyzetben lévő embereknek kizárólag élvezeti céljával szolgáló cikknek.”⁵⁹

70. A Szegedi Kir. Törvényszék B.III. 6093/1942. ítélete

A koronaügyész véleménye szerint a két bíróság csak abban tévedett, hogy a mazsolaszőlőnek az emberi táplálkozás terén kisebb jelentőséget tulajdonított, mint amilyen valójában volt. A koronaügyész voltaképpen nem elvi törvénytértést vitatott,

hanem az adott esetben a bírói felismerést tartotta tévesnek és a tények jogi értékelését hibáztatta, „ami mind a bírói mérlegelés szabadságának körébe tartozik és jogegységi perorvoslat tárgya nem lehet.”⁶⁰

Árdrágító visszaélés rézgálicutalványokkal

A szegedi uzsorabíróság bírása az árdrágító visszaélés büntette miatt Liliom Károlyt az 1920:XV tc. 1. §. 1. bekezdés 1., 4. és 6 pontjába ütköző, az 1920:XXVI. tc. 8. §-a szerint minősülő folytatólagosan elkövetett árdrágító visszaélés büntetében bűnösnek találta és a vádlottat az 1920:XV. tc. 1. §. 2. bekezdés és az 1940:XVIII. tc. 9. §. 1. bekezdés alapján a Btk. 92. §-nak alkalmazásával tíz hónap börtönre mint főbüntetésre, három évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlatának ugyanilyen tartamú felfüggesztésére, továbbá a II. Bn. 3. §. 2. bekezdése alapján 3000 pengő pénzbüntetésre mint mellékbüntetésre ítélte.

A bíróság a bizonyítási eljárást Liliom Károly vádlott beismerő vallomása, a kihallgatott Papp János, Farkas Antal, Csucs István, Felhő Szilveszterné, Nógrádi József, Zombori József, Jójárt János és Ördög Géza tanuk vallomása, valamint dr. Kál János és dr. Ács Sándor orvosszakértők szakvéleménye és az 594D6./1942. K.K. számú rendeletben foglaltak alapján folyatta le.

„A mostani háborús időkben a rézgálic csak nagyon korlátolt mennyiségben állván a fogyasztás részére rendelkezésre, ezért annak forgalmát a kormányhatóság rendelettel szabályozta és pedig úgy, hogy az csak a közigazgatósági hatóságok által az érdekelteknek kiosztott u.n. utalványok ellenében vásárolható.”⁶¹ Az érdekelt gazdák szőlő és gyümölcsös ingatlanuk után kataszteri holdanként 12 kg rézgálic vásárlására jogosító utalványt kaptak 1942-ben. Ez a 12 kg rézgálic azonban a szőlőnek több alkalommal történő permetezéséhez nem elegendő, ezért a gazdák minden áron igyekeztek azt akár a feketepiacon is megszerezni. A vádlott vallomása szerint tudott arról, hogy rézgálicutalványokat kg-ként 8-10 pengőért lehetett vásárolni. Mivel vádlottnak szüksége volt a művelése alatt álló és a gyermekei tulajdonát képező kb. öt kataszteri holdnyi szőlő permetezéséhez rézgálicra, felkereste barátját, Vezér Ernő városi tisztviselőt, aki többek között ugyancsak rézgálic utalványokkal elkövetett visszaélés miatt előzetes letartóztatásban volt. Nem melleleg ez a személy Szeged városnál a rézgálicutalványokat kezelte. Első alkalommal 50 kg-ról szőlő utalványt kapott, de azért pénzt nem fizetett, hanem ellenszolgáltatásul azt kérte Vezér Ernő, hogy küldjön neki „egyet-mást, ami kikerül a házból”⁶². Vádlott ekkor három pár csirkét, burgonyát és tojást adott Vezérnek.

71. Rézgálic brikett hirdetés

Ezt követően a szőlősgazdák unszolására ismételten kért Vezér Ernőtől rézgálicutalványt és összesen kapott is mintegy 7-8 mm vásárlására jogosító utalványt, amelyeket pénz és más ellenszolgáltatásért adott el a gazdáknak, részben pedig saját céljaira használt fel. A vádlott állítása szerint soha nem fizetett pénzt Vezér Ernőnek, „hanem félig hízott libát, 50 drb. tojást, egyszer 9 pár, máskor ismeretlen mennyiségű csirkét, többször kosár burgonyát, két ízben 25-25 liter bort stbit szállított díjmentesen annak lakására.”⁶³

A vádlottnak Szegeden vendéglője volt abban a házban, ami a felesége nevében volt, amelynek havi jövedelme legalább 300-400, értéke 5-10.000 pengő lehetett. Ezenkívül a vádlott számadási kötelezettség nélkül kezelte kiskorú gyermekei nevében álló öt kataszter hold nagyságú szőlőbirtokot, amelynek terméséből a szüretet követően 25 hl. bort készített.

A vádlott beismerte, hogy a Vezér Ernőtől szerzett rézgálicutalványok, illetve az általa megvásárolt rézgálic kapcsán az alábbi adásvételeket megkötötte.

Papp Jánosnak átadott 50 és 100 kg-ról szóló rézgálicutalványt, amelynek ellenében elengedte a vádlottnak 1925. évtől használatra adott nyolc db 6-7 hl-es hordó évi kb. 150 pengő használati díjat.

Ördög Gézának adott 50 és 50 kg-ról szóló utalványt, amelynek ellenében több alkalommal nagyobb értékű teherfuvarozást végzett a vádlott részére Szegedről Lengyelkapolnára és vissza.

Farkas Antalnak eladott egy alkalommal 100 kg-ról szóló utalványt, kg-ként 5 pengőért, máskor 75 kg-ot, kg-ként 4 pengőért, összesen 600 pengőért.

Csucs Imrének 50 kg értékű utalványt adott el kg-ként 5 pengőért, összesen 100 pengő értékben.

72. Mód László: Érdekességek a szegedi szőlő- és borkertelés múltjából

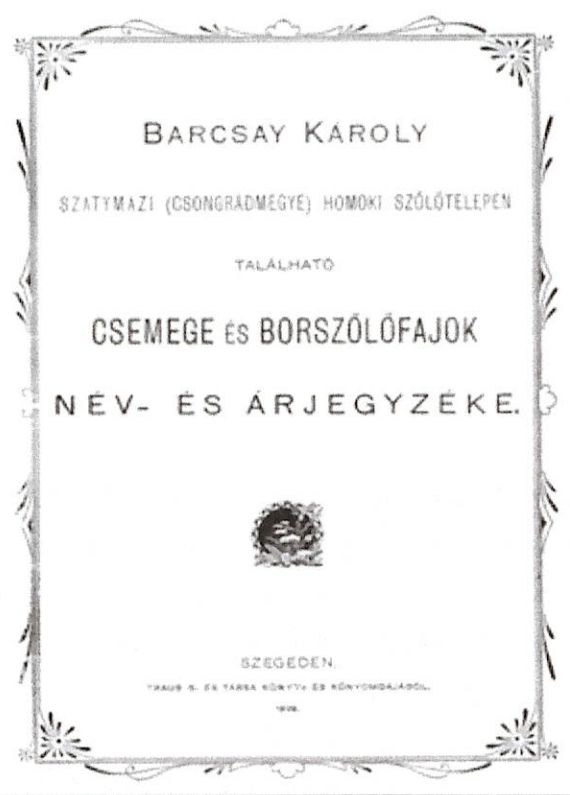
Felhő Szilveszternének 10 kg rézgálicot adott természetben, amiért az illető öt napon át dolgozott vádlott szőlőjében.

Nográdi Józsefnek eladott 21 kg-ról szóló utalványt, kg-ként 6 pengőért, összesen 105 pengőért.

Zombori Józsefnek 50 kg-ról szóló utalványt kg-ként 4 pengőért, összesen 200 pengőért.

Korom Nándornak 20 kg-ról szóló utalványt, amiért a vádlott fáradt olajat kapott.

Jó járt Jánosnak eladott egyszer 27 kg, majd 70 kg rézgálicot természetben kg-ként, az elsőt 7 pengő 90 fillérért, a másodikat 6 pengő 40 fillérért, összesen 661 pengő 30 fillérért.

73. Mód László: Érdekességek a szegedi szőlő- és bortermelés múltjából

szorultságra nem hivatkozhat. Ellenkezőleg súlyosan esik terhére az, hogy nagyjövedelme és jelentős családi vagyonuk dacára a mai nehéz gazdasági viszonyok mellett vállalkozott oly közszükségleti cikkel való üzérkedésre, melynek a felhasználására jogosult gazdáktól

Az 59,406/1942. K.M. számú rendelet 3. §-a szerint a 98-99 %-os kristályos rézszulfátot tartalmazó nagykristályos rézgálic legmagasabb viszonteladói ára kg-ként 1 pengő 90 fillér lehetett.

Az ítéletből az is kiderült, hogy a vádlott beismerte bűnösségét és azzal védekezett, hogy a rézgálicnak, illetve az utalványoknak pénz és más ellenérték mellett történő árusítására az vitte rá, „hogy sok csapás érte, így 7. év előtt felesége méhen kívüli terhességben volt beteg, ugyanakkor leánya lúgkőoldatot ivott, s ezek sok költséggel jártak”.⁶⁴

A bíróság vádlott védekezését nem fogadta el, „mert saját bevallása szerint jóforgalmú vendéglője, feleségének értékes ház, gyermekeinek szőlő föld – ingatlana van, melyek jövedelmét vádlott használja fel s így

történt elvonása által az ország közgazdasági érdekét nagymértékű károsodásnak tette ki, mely cselekményét a nagy kitartásra, kétségtelenül az üzérkedéssel járó anyagi haszonszerzésből követte el.”⁶⁵

A rézgálicot általában élelmiszer előállítás végett a szőlő- és a gyümölcsfélék permetezésére használták a kis- és nagygazdaságokban egyaránt, amelynek következtében a rézgálic közszükségleti cikknek minősült.

Vádlott a legtöbb esetben nem magát a rézgálicot, hanem annak vásárlására jogosító utalványokat árusította. Mivel a rézgálicot utalvány nélkül nem lehetett beszerezni, így a forgalomban az utalványok magát a rézgálicot testesítették meg, „ezért a bíróság jogi álláspontja az, hogy amikor a vádlott az utalványokat pénz stb. ellenszolgáltatásért árusította, ezen ténykedésével magát a rézgálicot, mint közszükségleti cikket drágította meg, mert a vásárlók az utalványért fizetett 4-5 P.-vel drágábban jutottak rézgálichoz.”⁶⁶

74. Rézgálic és rézmészpor utalványok kiosztása

Vádlottnak e cselekményével az árdragító visszaélést valósította meg, „mivel rézgálic árusítására ipar-engedélye nem volt, így cselekménye a hivatkozott törvényhely 4. pontjába is ütközik azáltal, hogy a rézgálic, mint közszükségleti cikk árát nem szükséges közbeeső kereskedéssel árdragította, végül mert a vonatkozó miniszteri rendeletek megszegésével szerzett be nyerészkedés céljából rézgálicot, illetve utalványt: ezért cselekménye az Á.T. 1. §. 6. p.-ba is ütközik, miért is a bíróság vádlottnak a hivatkozott törvényhely 1. 4. és 6. pontjába ütköző árdragító visszaélésben való bűnösségét állapította meg.”⁶⁷

Az ún. „üzérkedő” cselekményt hosszabb időn át folytatta a vádlott és nagy tételben. Ebből nyilvánvaló volt a bíróság számára az is, hogy cselekményét keresetszerzésként, ismétlési szándékkal követte el, amelynek következtében az üzletszerű cselekmény az 1920:XXVI. tc. 8. §-a szerint büntettnek minősült.

A büntetés mértékének kiszabásánál súlyosító körülménynek értékelte a bíróság, hogy a vádlott cselekményét szintén háborús időben követte el, enyhítő körülményként pedig azt, hogy beismerte cselekményét, a büntetlen előéletét és családos állapotát. A vádlott vagyoni viszonyaira tekintettel határozta meg a bíróság a pénzbüntetés mértékét.

A bíróság elrendelte a vádlott elmeállapotának törvényszéki orvosszakértők által történő megvizsgálását is. Dr. Kál János és dr. Ács Sándor orvosszakértők szakvéleménye szerint a „vádlott szabad akaratának elhatározó képességében semmiféle- betegség által korlátozva nincsen s a cselekmény elkövetésekor is teljesen ép és egészséges volt.”⁶⁸

Tekintettel arra, hogy az „árdrágító bűncselekmények az utóbbi időben igen elszaporodtak. Ezért a bíróság elrettentésül elrendelte az 1920:XVII. tc. 7. §-ban foglalt rendelkezés alapján azt, hogy vádlott az ítélet jogerőre emelkedése után saját költségén a Szegeden megjelenő "Délmagyarország" című napilapban egyszer tétesse közzé.”⁶⁹

Az ügyész természetesen a büntetés súlyosítása, a vádlott és védője a bűncselekmény minősítése miatt és a büntetés enyhítése végett semmisségi panasz nyújtott be a Szegedi Kir. Ítéltáblához.

Az uzsorabíróság ítéletének a pénz mint mellékbüntetés kiszabásáról rendelkező részét a vádlott semmisségi panasza folytán a 7070/1941. M.E. számú rendelet 5. §-ának 2. bekezdésében foglalt semmisségi okból megsemmisítette és a vádlottra kiszabott pénz mint mellékbüntetés összegét 1000 pengőben állapította meg. Az uzsorabíróság ítéletének egyéb büntetést kiszabó rendelkezéseit nem változtatta meg. A bejelentett egyéb semmisségi panaszokat az ítéltábla elutasította a következő indokok alapján.

A védelem a panasz jogalapját abban vélte felfedezni, hogy a vádlott egy eset kivételével nem rézgálicot, hanem csupán utalványokat árusított, „ez utóbbi pedig a rézgáliccal, egy tekintet alá eső közszükségleti cikknek nem tekinthető. Minthogy továbbá a vádlott cselekményét nem megélhetési forrásként követte el, ennél fogva vele szemben az üzletszerűség sem volna megállapítható, hanem cselekvősege egy esetben ártuállás vétségnek, a többi esetekben pedig csupán kihágásnak megállapítására lehet alkalmas.”⁷⁰

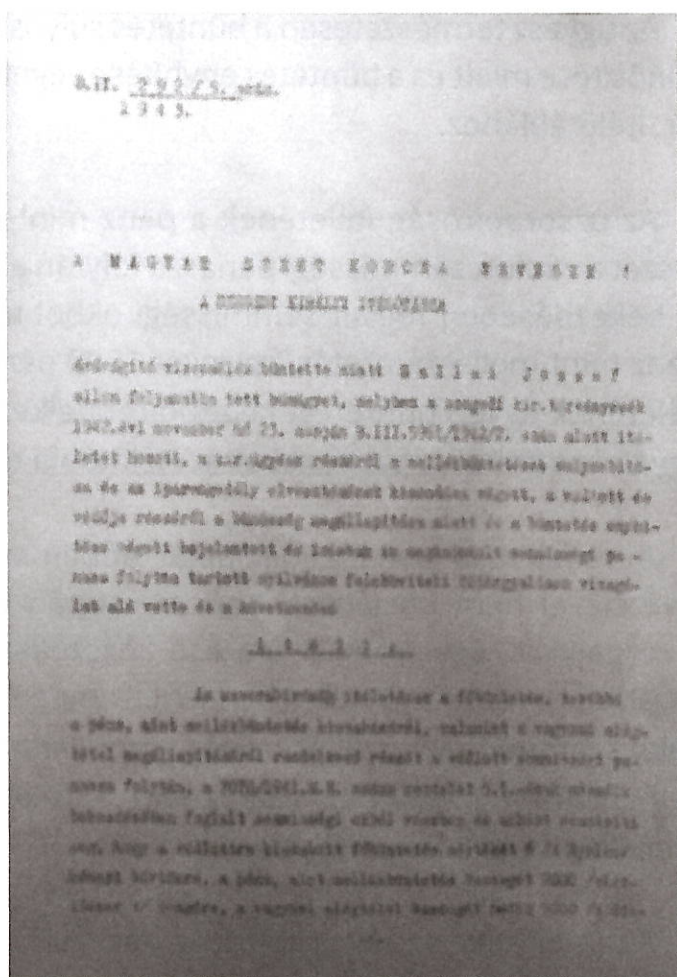
Az ítéltábla az uzsorabíróság részéről megállapított tényállást valónak fogadta el. E tényállásból helyesen vonta le az uzsorabíróság a bűncselekmény minősítésére vonatkozó következtetését.

„Minthogy a közszükségleti cikket képező rézgálic kizárólag hatósági utalvány alapján szerezhető be, ennél fogva az elsőbíróság által is helyesen kifejtett okokból az ilyen utalványt magával a közszükségleti cikkel egy tekintet alá esőnek kell venni.”⁷¹ Közömbös volt a vádlott bűnössége szempontjából az a körülmény, hogy a vádlott közvetlenül rézgáliccal, avagy az annak beszerzésére jogosító utalvánnyal üzérkedett-e árdragító módon.

Ugyancsak tévedés nélkül minősítette az uzsorabíróság a vádlott cselekedetét üzletszerű ártúllépésnek, mert a részéről „folyamatosan történt többszöri ártúllépésben a kir. ítélőtábla is kétségtelenül felismerte azt az ismétlési szándékot, amely az üzletszerűségnek a legfőbb ismertető jele.”⁷² Az üzletszerűség megállapításához az is elegendő volt, ha a vádlott az ártúllépést ismételt szándékkal, részben keresetforrásként folytatta. Márpedig a vádlott maga is beismerte, hogy az üzérkedéssel jövedelmét kívánta növelni és azzal kb. 1200 pengőre tett szert. A bűncselekmény minősítése a bíróság szerint megfelelt az anyagi jogszabályoknak.

A büntetés kiszabását vizsgálva az ítélőtábla az az uzsorabíróság által megvizsgált és elfogadott bűnösségi körülményeket a maga részéről is elfogadta és ezek mérlegelése mellett úgy találta, hogy a törvényszerűen alkalmazott Btk. 92. §-ának keretei között kiszabott főbüntetés a vádlott alanyi és tárgyi bűnösségével arányos, így annak sem súlyosítására, sem pedig enyhítésére törvényes alap nincs.

A kiszabott pénz, mint mellékbüntetés összegét azonban az alanyi és a tárgyi bűnösséghez, mintpedig a vádlott vagyoni viszonyaihoz képest túlzó mértékűnek találta, amelyre tekintettel Bpn. 33. §-ának első bekezdése értelmében megsemmisítette és leszállította.⁷³

75. A Szegedi Kir. Törvényszék B.II.292/1943. ítélete

Az uzsorabíróság döntése a cipőárusítás kapcsán

A szegedi uzsorabíróság Sallai József cipésmestert és cipőkereskedőt az 1920:XV. tc. 1. §-ának 1. bekezdés 1. pontjának 1. tételébe és 5. pontjába ütköző, az 1920:XXVI. tc. 8. §-a szerint minősülő, folytatólagosan elkövetett árdrágító visszaélés büntetében bűnösnek találta és egy évi börtönre mint főbüntetésre, továbbá a II. Bn. 3. §. 2. bekezdése alapján 10.000 pengő pénzbüntetésre, továbbá ötévi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának felfüggesztésére ítélte.

A bíróság Sallai József vádlott főtárgyaláson tett vallomása, a kihallgatott Bózsó Julianna, Leblanc Angéla, Mátyás Ferenc, Szabó Mária és Szücs Emil tanúk vallomása, valamint Gyarmati Sándor szakértő szakvéleménye, továbbá a bűnjelként lefoglalt cipő adatai alapján bizonyította és fogadta el az alábbi tényállást.

Bózsó Julianna tanítónő, sértett 1942. augusztus 8-án dél körül megjelent a vádlott szegedi, Tisza Lajos körúti cipőüzletében és ott egy pár bőrtalpú, női félcipőt kívánt megvásárolni cipőutalvány alapján. Az üzletben Mátyás Ferenc segéd szolgálta ki, miközben a sértett több pár cipőt felpróbált és végül is egy pár M.B.C. (Mont Blanc Cipőgyár) cégjelzésű, bőrtalpú, barna, bokszbőrből készült, valódi kroko szegélyű, csatos női regatta félcipőt választott. A cipő árát Mátyás Ferenc segéd nem tudta megmondani, mert az a dobozon nem szerepelt, amelynek következtében az árat az üzlettulajdonos Sallai József vádlottól kérdezte meg, aki átvéve ekkor Bózsó Julianna kiszolgálását a cipőért 46 pengő 50 fillért követelt, míg Mátyás Ferenc segéd ettől kezdve más vevőkkel foglalkozott. Bózsó Julianna sokallta ugyan a cipő árát, de ennek ellenére meg kívánta venni. Amikor fizetni akart a sértett, akkor a vádlott nem fogadta el a pénzt, hanem arra hivatkozva, hogy a cipőn valami festési hibát javítani kell, arra kérte sértettet, hogy délután jöjjön vissza a cipőért, aki ezt meg is ígérte. Ahogy Bózsó Julianna az üzletből eltávozott, a vádlott meghagyta Mátyás Ferencnek, ha Bózsó Julianna visszajön, akkor ne adja ki neki a kért cipőt és ne szolgálja ki, hanem mondja azt, hogy a cipő már elkelt. Amikor délután három óra körül Bózsó Julianna újból megjelent vádlott üzletében a cipőért, a vádlott azt mondta, hogy a kiválasztott cipő már elkelt. A sértett erre azt kérdezte van-e más M.B.C. márkájú cipő, amire a vádlott határozottan kijelentette, hogy nincsen. A sértett ezután elment, de arra gondolt, hogy vádlott elrejtette a kiválasztott cipőt, ezért Leblanc Angéla nevű barátnőjét még aznap délután beküldte a vádlott üzletébe, hogy keresse meg az általa már kiválasztott cipőt, és ha lehet, akkor vásárolja is meg. Alig egy óra múlva Leblanc Angéla már a vádlott üzletében volt, akit szintén Mátyás Ferenc segéd szolgált ki. Leblanc Angéla kérésére M.B.C. cipőket mutatott, amelyek között felismerte a Bózsó Julianna által kiválasztott csatos félcipőt, amelyet követően kijelentette, hogy ezt kívánja

megvásárolni, mire a segéd megmondta az árát. A cipőt megvásárolta és a vételárat a vádlott jelenlétében ki is fizette, a cipőt pedig elvitte Bózsó Juliannához.

A vádlott üzletében részben saját készítésű, részben más gyártmányú kész cipőket árusított, ezenfelül mértékutáni megrendelések elkészítését is vállalta, az árakat pedig mindig ő határozta meg. Amennyiben az árát nem tüntették fel a dobozon, akkor azt a segédnek minden esetben a mestertől kellett megkérdezni.

„Kormányhatósági rendelkezés folytán a zsidónak tekintendő cipőüzletekben 1941. évi augusztus hó 8.-án zárva lett a bőrtalpú cipőkészlet, s 1941. augusztus 31.-től kezdődően az ily üzletekben bőrtalpú cipőt többé eladni nem lehetett, hanem a készletekről darabonkénti részletes feltüntetéssel leltárt kellett készíteni, majd a cipőket kormányrendelet folytán át kellett adni keresztény cipőkereskedőknek. Ezen átadás-átvétel lebonyolításával a „Baross Szövetség” cipőosztálya lett megbízva.”⁷⁴ A zsidó cégek az összes bőrtalpú cipőt a leltárral együtt beszolgáltatták a szegedi „Baross Szövetség” cipőipari szakosztályához 1942-ben, ahol egy bizottság szétosztotta azokat 21 keresztény cipőkereskedő között és pedig az üzlet forgalma arányában. Az átvételi árat egy bizottság állapította meg. A keresztény kereskedő ezen az átvételi áron kapta a cipőt és azzal az utasítással, hogy 6 pengő átvételi áruig 40%, 6 pengőtől 22 pengőig 28% és 22 pengőn felüli átvételi áru cipőnél 32% hasznot lehetett az átvételi ár után felszámítani, továbbá 20 fillér kezelési költséget darabonként.

A keresztény kereskedőknek az ilyen cipőkről pontos jegyzéket kellett vezetni, amelynek tartalmaznia kellett minden egyes cipő átvételi árát, a haszonkulcs összegét, az eladási árat és az eladás pontos idejét.

A „Baross Szövetség” a különböző zsidókereskedőktől átvett cipőket nem darabonkénti leltár szerint, hanem sommásan, leginkább tucatonként, minden közelebbi megjelölés nélkül adta át a keresztény kereskedőknek és pedig úgy, hogy minden kereskedő minden gyártmányból arányosan kapjon. Az átadás után azonban többé nem lehetett megállapítani, hogy az átvett cipő melyik keresztény kereskedőhöz került.

76. A Baross Szövetség közgyűlése

A zárolt cipőkből a vádlott is kapott 801 párat eladás végett, azonban az előírt pontos jegyzéket nem vezette. A vádlottnak átadott 801 pár cipő között volt kb. 50 pár M.B.C. gyártmányú cipő is. A legdrágábbnak átvételi ára 21 pengő 60 fillér, míg az átvett férficipők között a legmagasabb átvételi ár 27 pengő volt.

Szabó Mária és Szücs Emil tanuk vallomása és a női félcipő adatai alapján további tényállásként állapította meg a bíróság a következőket.

„Miután a „Baross Szövetség” cipőipari szakosztálya az átadásnál a pontos, - minden cipőre kiterjedő, - feljegyzést nem készített, azért most már nem lehet megállapítani, hogy a Bózsó Julianna által megvásárolt vádbeli cipő az átadáskor mely kereskedőnek, nevezetesen a vádlottnak-e, avagy mely más kereskedőnek lett átadva.”⁷⁵

A vádlott tagadta bűnösségét, annyit azonban beismert, hogy a M.B.C. félcipő árát Bózsó Juliannának valóban 45 pengő 50 fillérben jelölte meg, továbbá, hogy Leblanc Angélának az ő tudtával és ármegállapításával adta el Mátyás Ferenc segéd azt a félcipőt 46 pengő 50 fillérért. Azt azonban tagadta, hogy ezt a cipőt, vagy a készletében lévő többi M.B.C. gyártmányú cipőt Bózsó Julianna előtt letagadta volna, „s így készletét előtte elrejtette, illetve a forgalomból ezáltal visszatartotta volna, mert védekezése szerint Bózsó Julianna eltávozása után a cipőt egy vevője elvitte próbára és mikor azt Bózsó Julianna a délután folyamán megvenni kívánta, akkor még nem került az üzletbe vissza.”⁷⁶ Tagadta azt is, hogy a cipőt a zsidó cégektől lefoglalt cipőkkel együtt kapta. Védekezése szerint azért követelt a cipőért 46 pengő 50 fillért, mert ezért a cipőért szívességből és csereként Bóhn Józsefné régi üzletfelének egy pár 38 pengő értékű szürke, chevró hosszúszerű női cipőt készített. Bóhnné azonban azt állította, hogy a vádbeli M.B.C. cipőt a cipőzárlat napján vásárolta a szegedi M.B.C. cipőkereskedésben. Kalkulációja szerint a cserébe adott hosszúszerű cipő előállítására 36 pengő 50 fillérbe került, amelyhez még a megengedett 25-28 %-os kereskedő hasznot adta hozzá.

A bíróság a védekezést nem fogadta el a tényállásra tekintettel. „Az 1920:XV. tc. alkalmazása szempontjából a cipő, mint a nép széles rétegei által használt, elsőrendű életszükségleti cikk kétségtelenül közszükségleti cikket képez.”⁷⁷

Az árellenőrzés országos kormánybiztosa a 132.100./1941.VI. Á.K. számú rendeletével szabályozta a kész cipők és egyéb lábbeliknek közvetlenül a fogyasztók részére történő eladásánál a kereskedők által felszámítható bruttó haszonkulcs mértékét.

Mátyás Ferenc mint a vádlott segédje a főtárgyaláson határozottan vallotta, hogy a cipőt nem vitték el az üzletből, hanem állandóan ott volt a dobozban.

Bózsó Julianna tanúvallomása szerint, amikor délután a cipőért megjelent az üzletben, akkor a vádlott nemcsak azt jelentette ki, hogy a kiválasztott cipő időközben már elkelt, hanem a tanú azon kérdésére, hogy van-e más M.B.C. gyártmányú cipője, azt felelte „nincs”, jöllehet a vádlott beismerése és Mátyás Ferenc tanúvallomása szerint is még volt kb 15 pár M.B.C. cipő a raktáron.

„Ezekből kétségtelen, hogy vádlott nemcsak a kiválasztottbűnjeltárgyátképező, hanem a raktárán ugyanekkor megvolt többi M.B.C. cipőt is eltitkolta a sértett előtt s így a forgalomból visszatartotta. A kereskedő üzletében raktározott cipőknek, így az M.B.C. cipőknek is az a rendeltetése, hogy azokkal a közszükséglet minden akadály nélkül kielégíthessék. Amikor vádlott ezen közszükséglet kielégítését meggátolta azzal, hogy a birtokában volt M.B.C. cipőkészletét sértett előtt eltitkolta, a ténykedésével nyilvánvalóan megvalósította az 1920:XV. tc. 1. §. 1. bekezdés 5. pontjában meghatározott áruelevonás árdragító visszaélés bűncselekményét, mert tudnia kellett, hogy a jobb cipőknek a forgalomból való kivonása azok magas árának fennakadására, még inkább áremelkedésére vezet, s ily szándéka ily módon nyereszkeresésre irányult.”⁷⁸

77. „Ha-Ha” szegedi cipőáruház kínálata

Szabó Mária és Szücs Emil tanúk vallomása, valamint Gyarmati Sándor szakértő szakvéleménye és az iratokhoz csatolt leltár, kartotékok adatai alapján az is kétségtelen, hogy a Bózsó Julianna sértett által kiválasztott, majd Leblanc Angéla által megvásárolt, női félcipő eladási, tehát forgalmi ára 21 pengő 60 fillér volt. Ezt a vádlottnak, mint cipőiparos és cipőkereskedőnek, tehát szakembernek feltétlenül tudnia kellett.

Bóhn Józsefné tanú vallomása, hogy a vádbeli cipőt a bőrtalpú cipők zárlatakor vásárolta a szegedi M.B.C. cipőüzletben, nem felelt meg a valóságnak, amelyet Szabó Mária és Szücs Emil tanúk vallomása és a leltár, a kartotékok és a törzskönyv adataival lehetett bizonyítani.

„Az árdrágító visszaélés bűncselekmény üzletszerűségének meghatározásánál nem az a döntő, hogy vádlott egyszer, vagy többször követte el az árdrágító cselekményt, hanem az, hogy a cselekmény alapján következtetés vonható-e arra, hogy a vádlott akaratelhatározása az ismételésre irányult-e s, hogy visszaélését keresetszerűen üzte-e?”⁷⁹

A bírói gyakorlat alapján az uzsorabíróság ezért egymagában abból a tényből, hogy vádlott üzletében előbb Bózsó Juliannától, majd folytatólag Leblanc Angélától a 21 pengő 60 fillér legmagasabb fogyasztói áron értékesíthető cipőért 46 pengő 50 fillért követelt és fogadott el, „kétségtelen bizonyossággal következtet arra, hogy vádlott cselekményét ismétlési szándékkal és üzleti haszna emelése céljából követte el, melyre tekintettel a cselekményt büntettnek nyilvánította.”⁸⁰

Bár vádlott az árdrágítást két különböző személlyel szemben és különböző alkalommal követte el, a bíróság ezt mégis egy folytatólagos cselekménynek minősítette, tekintettel arra, „hogy ugyanazon közszükségleti cikkekre nézve követte el az árdrágítást /cipőre/ ebből az következtethető, hogy vádlott az egységes akaratelhatározással cselekedett a magasabb árak több személytől való követelésekor, illetve elfogadásakor s így anyagi halmazatot, megállapítani nem lehet.”⁸¹

A büntetés mértékének kiszabásánál a bíróság súlyosító körülményként értékelte, hogy a vádlott cselekményét háborús időkben cipőkereskedőként követte el, aki iparúzése közben igen nagy vagyonra tett szert. Cselekedetével a hivatkozott törvény több rendelkezését is sértette, „hogy az árdrágítás igen nagy fokú, - a forgalmi árat kétszeresen is meghaladja,”⁸² ellenben enyhítő körülményként vette figyelembe a vádlott büntetlen előéletét és két gyermekes családi állapotát a büntetést mértékének kiszabásakor. Az ítéletet a „Szegedi Ujnemzedék” című napilapban is közzé kellett tenni.

Az ügyész a mellékbüntetések súlyosítása és az iparendély elvesztésének kimondása, míg a védő a bűnösség megállapítása és a büntetés enyhítése végett semmisségi panaszt nyújtottak be. Az ítéletábra a főbüntetés, továbbá a pénz mint mellékbüntetés kiszabásáról, valamint a vagyoni elégtétel megállapításáról szóló rendelkező részét az ítéletnek részben megsemmisítette és a vádlottra kiszabott főbüntetés mértékét nyolc hónapi börtönre, a pénz mint mellékbüntetés összegét 2000 pengőre, a vagyoni elégtétel összegét pedig 5000 pengőre leszállította. A

bejelentett egyéb semmisségi panaszokat az ítéltábla elutasította a következő indokok alapján.

A panasz írásbeli indokolásában a védelem az anyagi jogi sérelem alapját abban látta, hogy az uzsorabíróság helytelenül állapította meg a tényállást, amikor mellőzte annak a körülménynek a bizonyítását, hogy a vádlott az eladás tárgyát képező cipőt Bóhn Józsefnétől csere útján szerezte, mert ebben az esetben nem lehetett volna bűnösségét megállapítani. „De nem ismerhető fel a védelem érvelése szerint a vádlott cselekvőségében az ismétlési szándék sem, mert csupán egyetlen alkalommal adott el cipőt árdrágító módon, minélfogva cselekménye üzletszerűnek sem minősíthető.”⁸³

Az ítéltábla elsősorban is az uzsorabíróság ítéletében megállapított tényállást vizsgálta felül. „E tényállásból megállapított körülményekkel szemben nincsen jelentősége annak, hogy a vádlott az eladott cipőt valóban Bóhn Józsefnétől szerezte-e meg csere útján, egyrészt mert a felmerült peradatok ezt a védelmi felvetést határozottan megcáfolják, másrészt azonban, mert amint azt az elsőbíróság is helyesen megállapítja, a vádlottnak ily csere esetén sem volt joga a megállapított legmagasabb áron felül ily cipőt beszerezni és továbbadni. Bűnösségének megállapítása tehát tévedés nélkül történt, de ugyancsak törvénytörő a bűncselekmény minősítése is.”⁸⁴

78. Az egykori Sallai cipőbolt és cipésműhely

Abból a körülményből, hogy a vádlott üzletében, bár ugyanazt a cipőt, de két alkalommal, tehát ismételten, uzsorás áron értékesítette, az ítéltábla arra következtet, hogy részéről az ismétlési szándék a „cselekmény elkövetésekor fennforgott, s így cselekményében az üzletszerű árdrágító visszaélés büntetnének összes tényálladási elemei felismerhetők.”⁸⁵

JEGYZET

- 1 A kartelljog történetének előzményéhez kapcsolódó kutatás a Bolyai János Ösztöndíj (BO/00198/18/9) támogatásával valósult meg.
- 2 Kovács Görgy: A kartellkérdés és –szabályozás gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai háttere a két világháború közötti magyar közgondolkodásban. Versenytükör különszám II. XII. évf. 2016. 14-39.
- 3 A szegedi ítélőtábla történetéhez: Antal Tamás: A Szegedi Királyi Ítélőtábla története 1921 és 1938 között. Fejezetek a Szegedi Ítélőtábla történetéből III. OBH, Budapest, 2017., A törvényszék történetéhez és gyakorlatához: Homoki-Nagy Mária, Krusóczki Bence, Pétervári Máté: Fejezetek a Szegedi Törvényszék magánjogi gyakorlatából. OHB, Szeged, 2017. 28-29., 37-39.
- 4 Kocsoh Bálint: Az árellenőrzés jogszabályai. Városi Szemle, 1939. 25. évf. 342.
- 5 Kocsoh, 1939. 343.
- 6 Wiener A. Imre: Gazdasági büntetőjogunk történeti áttekintése. Jogtudományi Közlöny, 1982. 37. évf. 10. sz., 767., Molnár Erzsébet: A kartellmagatartások büntetőjogi szankcionálásának kriminálpolitikai vizsgálata. Versenytükör, 2019. 1. sz. 28-29.
- 7 Dobrovics Károly: Kartel. A kartelljog fejlődése és a magyar törvény előzményei. Közgazdasági Értesítő, 1934. 28. évf. 38. sz., 16.
- 8 Finkey Ferenc: A magyar anyagi büntetőjog jelen állapota. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1932. 136. Az uzsora szabályozásának előzményéhez: Szilvia Bató – Mária Homoki Nagy: Zwischen Privatrecht and Strafrecht: Regelungsgesichte des Wuchers in der Habsburgermonarchie. In: Mihály Filó (Hrsg.): Die Strafbarkeit des Wuchers. Internationale und interdisziplinäre Perspektiven. Eötvös Univ. Verlag, Budapest, 2016. 83-118.
- 9 Finkey, 1932. 137.
- 10 Közzükségleti cikk fogalma. Közgazdasági Értesítő, 1934. 29. évf. 45. sz., 6.
- 11 A árdrágítás szabályozása ezért is tekinthető a kartelljog előzményének.
- 12 Közzükségleti cikk fogalma. 1934. 7.
- 13 Stipta István: A gazdasági versenyt szabályzó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. tc. hazai előzményei. Versenytükör különszám II. 2016. XII. évf. 53-64., Szabó István: Az 1931. évi XX. törvénycikk rendes bíróságok előtti gyakorlata. Versenytükör különszám VI. 2017. XIII. évf. 35-46., Homoki-Nagy Mária: Kartellszerződések a gyakorlatban. Versenytükör különszám VI. 2017. XIII. évf. 4-14.
- 14 Közzükségleti cikk fogalma. 1934. 7.
- 15 Közzükségleti cikk fogalma. 1934. 7-8.
- 16 Finkey, 1923. 139.

- 17 Finkey, 1923. 139. A Szegedi Királyi Ítéltábla előtt lezajlott további árdrágítási ügyekben hozott ítéletek bemutatáshoz: Varga Norbert: Árdrágító visszaélések a Szegedi Ítéltábla gyakorlatában az 1920. évi XV. tc. alapján. In: Homoki-Nagy Mária (szerk.): Acta Universitatis FORVM Acta Juridica et Politica, VII. évf. 2. sz. Szeged, 2017. 83-95.
- 18 Angyal Pál: A hadviselés ellen elkövetett bűncselekmények. Árdrágító visszaélések. A fizetései eszközökkel elkövetett visszaélések. Széchenyi Irodalmi és Művészeti R.-T. Kiadása, Budapest, 1941. 128. 5.950/1920. M. E. rendelet az uzsorabíróság és az árdrágító visszaélések esetében követendő eljárásról. Magyarországi Rendeletek Tára. Kiadja a M. Kir. Belügyminisztérium, 1920. 54. évf. Budapest, 327-336.
- 19 Székely János: Jogi kérdések a szakvéleményben. Jogtudományi Közlöny. 1984. 1. sz. 42., A szervezet átfogó bemutatása: Varságh Zoltán: A gyógyszerészek és az árdrágítás. Gyógyszerészeti Hetilap. 1923. 67. évf. 37. sz. 349-351., Stipta István: A magyar bírósági rendszer története. Multiplex Media, Debrecen 1997. 165.
- 20 Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára (továbbiakban: MNL CSML) Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1941/VII. 1. B.III.6780/1941/ 2. szám. Az alábbi ügyben az eljáró bíró, akinek a neve az törvényszék ítéletein szerepel: Ujvári István. A törvényszék bírúinak történetéhez: Homoki-Nagy Mária, Masa Gabriella: A Szegedi Törvényszék története II. rész Szemelvények a Szegedi Törvényszék bírúinak életéből. OBH, Szeged, 2015.
- 21 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6780/1941/ 2. szám.
- 22 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6780/1941/ 2. szám.
- 23 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6780/1941/ 2. szám.
- 24 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. BI.9913/1942.
- 25 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. BI.99/1942/3. szám.
- 26 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. BI.99/1942/3. szám.
- 27 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. BI.99/1942/3. szám.
- 28 Kereskedő, Iparos, Rokonszakták és Termelők Országos Egyesületeként 1919. augusztus 6-án alakult.
- 29 <https://www.arcanum.hu/en/online-kiadvanyok/2vhSzakkonyv-magyarok-a-ii-vilaghaboruban-2/az-ihnetov-munkanaploja-vitez-beldy-alajos-vezerezredes-hadtortenelmi-leveltarban-orzott-irataibol-19411943-82D0/fuggelek-A02A/tarsadalmi-politikai-szervezetek-intezmenyek-gyarak-uzemek-A042/baross-szovetseg-A049/> (Letöltés időpontja: 2019. 08. 22.)
- 30 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6108/1941/17. szám.
- 31 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6108/1941/17. szám.
- 32 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6108/1941/17. szám.
- 33 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6108/1941/17. szám

- 34 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6108/1941/17. szám.
35 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.II.2767/1942/22. szám.
36 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.II.2767/1942/22. szám.
37 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III:3640/1942/8. szám.
38 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III:3640/1942/8. szám.
39 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.I.2662/1942/10. szám.
40 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.I.2662/1942/10. szám.
41 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.I.2662/1942/10. szám.
42 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6926/1942-2. szám.
43 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6926/1942-2. szám.
44 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6926/1942-2. szám.
45 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6926/1942-2. szám.
46 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6926/1942-2. szám.
47 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II. 2290/1943/27.
48 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.316/1943/20. szám.
49 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.316/1943/20. szám.
50 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.316/1943/20. szám.
51 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.316/1942-20. szám.
52 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.316/1942-20. szám.
53 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.I.3604/1943/22. szám.
54 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.I.3604/1943/22. szám.
55 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6077/1942/3. szám.
56 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6077/1942/3. szám.
57 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6077/1942/3. szám.
58 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6077/1942/3. szám.
59 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.I.265/1943/6. szám
60 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.I.3395/1943/10. szám.
61 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.I.3395/1943/10. szám.
62 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
63 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
64 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
65 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
66 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
67 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
68 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
69 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
70 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6093/1942/8. szám.
71 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.386/1943/11.szám.

- 72 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.386/1943/11. szám.
- 73 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.386/1943/11. szám.
- 74 A szegedi szőlőtermesztés történetéhez: Mód László: Érdekességek a szegedi szőlő-
és bortermelés múltjából: <http://szegedfolyoirat.sk-szeged.hu>
- 75 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 76 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 77 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 78 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 79 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 80 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 81 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 82 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 83 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.292/1943-5. szám.
- 84 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.292/1943-5. szám.
- 85 MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.II.292/1943-5. szám.

KÉPEK JEGYZÉKE

1. kép: Magyarország Magánjogi Törvénykönyve. Budapest, M. Kir. Igazságügyminisztérium, 1928.
2. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 12. doboz
3. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 12. doboz 1941
4. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 5. doboz 1922
5. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. 5. doboz
6. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 5. doboz 1915
7. kép: Harsányi Pál bíró (Móra Ferenc Múzeum gyűjteményéből)
8. kép: Kövessy József bíró (Móra Ferenc Múzeum gyűjteményéből)
9. kép: A szerző saját készítése
10. kép: A szerző saját készítése
11. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. P.I. 19/1922/5.sz
12. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. P.I. 675/7. sz 1922.
13. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. P.I. 675/7. sz 1922.
14. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. 1921, 692 doboz P.I. 6307/2/1921.
15. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. Pf 4801/25/1919.sz.
16. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. Pf 4801/25/1919.sz.
17. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. P.I. 382/16/1919. 676. doboz
18. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII. 676. doboz Pf. 296/9. sz.
19. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. 676. doboz P/227/14. sz
20. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. 689.doboz P.I./ 84/14/1921. sz.
21. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. P II. 4454/6/1919.sz 676. doboz
22. kép: MNL CSML Szegedi Ítéltábla VII.1. P II. 4454/6/1919.sz 676. doboz
23. kép: Vasárnapi Újság XXXVI. évf. 50. sz. (1889) 824.
24. kép: Vasárnapi Újság XXXIII. évf. 19. sz. (1886) 297.
25. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 76548/P.1890.
26. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23.(1891)6756/P.1891.
27. kép: A szerző saját készítése
28. kép: 6387 CSŐD. Budapesti Közlöny XXI. évf. 96. sz. (1887.04.28.) 11.
29. kép: Nagy fizetésektelenségi eset Szegeden. Pesti Hírlap IX. évf. 111. sz. (1887. április 23.) 10.
30. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 10650/1888.
31. kép: A Krausz-féle bűnügy tárgyalása. Szegedi Híradó XXXIV. évf. 24. sz. (1892. január 28.) 4.
32. kép: Gárdonyi Géza. Szegedi figurák. 1889. Szeged, Bába és Társai, 2000. 8.

33. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 11115/1889.
34. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 11115/1889.
35. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 6907/1889.
36. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 4/1891.
37. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 15387/1888.
38. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 7341/1888.
39. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 9450/1890.
40. kép: Régi bűnök. Szegedi Híradó XXXIII. évf. 262. sz. (1891. október 6.) 4.
41. kép: Vasárnapi Újság XXXVII. évf. 22. sz. (1890) 344.
42. kép: [https://hu.wikibooks.org/wiki/F%C3%A1jl:Nikolics_\(rudnai_b%C3%A1r%C3%B3\).jpg](https://hu.wikibooks.org/wiki/F%C3%A1jl:Nikolics_(rudnai_b%C3%A1r%C3%B3).jpg) (2019.09.08.)
43. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai I/b. 23. (1891) 21805/1891.
44. kép: Gárdonyi Géza: Szegedi figurák. 1889. Szeged, Bába és Társai, 2000. 60.
45. kép: <https://hu.museum-digital.org/portal/index.php?t=objekt&oges=376941> (2019.09.08.)
46. kép: M. Kir. Honv. Miniszt. hadsegélyező hivatala által kiadott képeslap, 1916. (<https://mek.oszk.hu/01900/01905/html/index280.html>; 2019.09.08.)
47. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai 679. (1979) 16869/1914.
48. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai 679. (1979) 16869/1914.
49. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai 679. (1979) 2762/1915/18.
50. kép: Márkus Dezső (szerk.). Felsőbíróságaink elvi határozatai. A m. kir. Curia és a kir. ítéltáblák elvi jelentőségű döntéseinek rendszeres gyűjteménye. XX. k. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1910. 839.
51. kép: 490. A m. kir. minisztérium 1915. évi 4.070. M. E. számú rendelete, a csődön kívüli kényszeregyességi eljárásról.(a továbbiakban: 4.070/1915. M. E. számú rendelet) Magyarországi rendeletek tára XLIX. évf. Magyar Királyi Belügyminisztérium, Budapest, 1915. 1728
52. kép: A szerző saját készítése
53. kép: <https://dt.ogyk.hu/hu/component/k2/item/312-meszleny-artur> (2019.09.08.)
54. kép: Haeffler István (szerk): Országgyűlési almanach. Az 1935-40. évi országgyűlésről. (Sturm-féle országgyűlési almanach). Budapest, Magyar Távirati Iroda, 1940. 287.
55. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai 691. (1922) Ke. 7988/34/1921.
56. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai 691. (1922) P. I. 312/38/1922
57. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai 691. (1922) P. I. 312/38/1922

- 58. kép: MNL CSMLSZ VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai 691. (1922) P. I. 312/38/1922
- 59. kép: Pesti Napló, 1926. szeptember 17. 3. p.
- 60. kép: Magyarország, 1923. augusztus 28. XXX. évf. 191. sz.
- 61. kép: MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6780/1941/ 2. szám.
- 62. kép: MaNDA adatbázis
- 63. kép: MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.6108/1941/17. szám.
- 64. kép: <http://epa.niif.hu/03300/03366/00095/szell.htm>
- 65. kép: MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1942/VII. 1. B.III.3640/1942/8. szám.
- 66. kép: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-1036.html>
- 67. kép: MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6926/1942-2. szám.
- 68. kép: https://mandadb.hu/tetel/614149/Royal_Szalloda_kepeslap_Szeged_1915
- 69. kép: MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6077/1942/3. szám.
- 70. kép: MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.6077/1942/3. szám.
- 71. kép: Mód László: Érdekességek a szegedi szőlő- és bortermelés múltjából: <http://szegedfolyoirat.sk-szeged.hu>
- 72. kép: Mód László: Érdekességek a szegedi szőlő- és bortermelés múltjából: <http://szegedfolyoirat.sk-szeged.hu>
- 73. kép: Mód László: Érdekességek a szegedi szőlő- és bortermelés múltjából: <http://szegedfolyoirat.sk-szeged.hu>
- 74. kép: Délmagyarország, 1942. április 15.
- 75. kép: MNL CSML Szegedi Kir. Ítéltábla iratai 1943/VII. 1. B.III.5961/1942-2. szám.
- 76. kép: <https://gallery.hungaricana.hu/hu/BudapestGyujtemeny/6029/?img=0>
- 77. kép: Délmagyarország, 1930. március 18.
- 78. kép: Az egykori Sallai cipőbolt és cipésműhely

